

8 september 2023

14^e flitspeiling Oekraïne – 6/7 september 2023

In opdracht van de NCTV

Introductie

Aanleiding

De Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en Veiligheid (NCTV) heeft I&O Research gevraagd om een 14^e flitspeiling uit te voeren naar het beeld dat Nederlanders hebben van de situatie in Oekraïne, hoeveel zorgen ze zich maken, de steun voor sancties, en hoe ze de informatie omtrent de Oekraïense situatie inschatten. I&O Research voerde hiervoor een peiling uit die liep van woensdag 6 september 2023 9:00 uur tot donderdag 7 september 2023 9:00 uur. De eerste flitspeiling is uitgevoerd op 24 februari 2022. Voor een overzicht van alle peilingen zie bijlage 1.

Uitvoering onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd onder 1.051 Nederlanders van 18 jaar en ouder, die lid zijn van het I&O Research Panel. Dit is ruim voldoende om op basis van de resultaten betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de volwassen Nederlandse bevolking. Er zijn 3.000 personen benaderd voor dit onderzoek. De respons bedraagt 35 procent.

Op de data is een weging (op randtotalen) toegepast op de achtergrondkenmerken: leeftijd, geslacht, opleiding, migratieachtergrond, stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021 en regio (op basis van de Nielsen 4-indeling). De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee komen de verhoudingen in de steekproef op deze achtergrondkenmerken overeen met de werkelijke verhoudingen onder de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder.

- In de tekst worden alleen significante verschillen tussen de peilingen benoemd.
- In sommige gevallen tellen percentages niet op tot het totaal of tot meer dan 100 procent. Dit komt door afrondingsverschillen.
- Bij sommige vragen konden respondenten meerdere antwoorden kiezen. Dit staat bij de uitkomsten vermeld.
- De meeste vragen zijn aan alle respondenten voorgelegd. Waar de percentagebasis anders is, is dit bij de figuur vermeld.
- In de rode kaders staan significante verschillen genoemd tussen de verschillende gebieden van Nederland: de drie grote steden (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag), het westen exclusief de drie grote steden (Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht), het noorden (Groningen, Friesland en Drenthe), het oosten (Overijssel, Gelderland en Flevoland) en het zuiden (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg).
- Bij enkele vragen is de vraagstelling (licht) gewijzigd ten opzichte van de vorige peiling. In de meeste gevallen betreft dit een wijziging in bewoording (van “situatie in Oekraïne” naar “oorlog in Oekraïne”). Wanneer – als gevolg van de wijzigingen – een zuivere vergelijking van de resultaten met de voorgaande metingen niet meer mogelijk is, is dat bij de betreffende vraag vermeld door middel van een voetnoot. De toelichting bij de voetnoten vindt u in bijlage 2, op pagina 24.

Algemene zorgen

Aan inwoners van Nederland stelden we als eerste de open vraag: *‘Wanneer je denkt aan gebeurtenissen met een mogelijke invloed op de veiligheid in Nederland, waarover maak je dan zorgen?’*

Uit de antwoorden op deze vraag komen verschillende zorgen naar voren. De oorlog in Oekraïne en de rol van Rusland worden veelvuldig genoemd. Denk hierbij aan aanslagen, terrorisme en een toenemende asielinstroom als gevolg van de oorlog. Daarnaast zijn er ook mensen die bezorgd zijn dat de oorlog leidt tot maatschappelijke spanningen.

Afgezien van de oorlog in Oekraïne, uiten mensen ook hun zorgen over aanslagen, terrorisme en de toenemende asielinstroom in het algemeen. Daarnaast worden maatschappelijke spanningen genoemd in de context van polarisatie en complottheorieën (denk hierbij bv. aan de vaccinatie-discussie).

Over klimaatverandering en de gevolgen hiervan, zoals natuurrampen, overstromingen en extreem weer, maken Nederlanders zich ook zorgen.

Daarnaast maken Nederlanders zich zorgen over (drugs-)criminaliteit en geweld.

De open antwoorden zijn visueel weergegeven in een wordcloud. Hoe groter het woord in de wordcloud, hoe vaker dit woord door respondenten genoemd is.

Figuur 1. Wanneer je denkt aan gebeurtenissen met een mogelijke invloed op de veiligheid in Nederland, waarover maak je dan zorgen?
Basis: Alle Nederlanders n= 1051

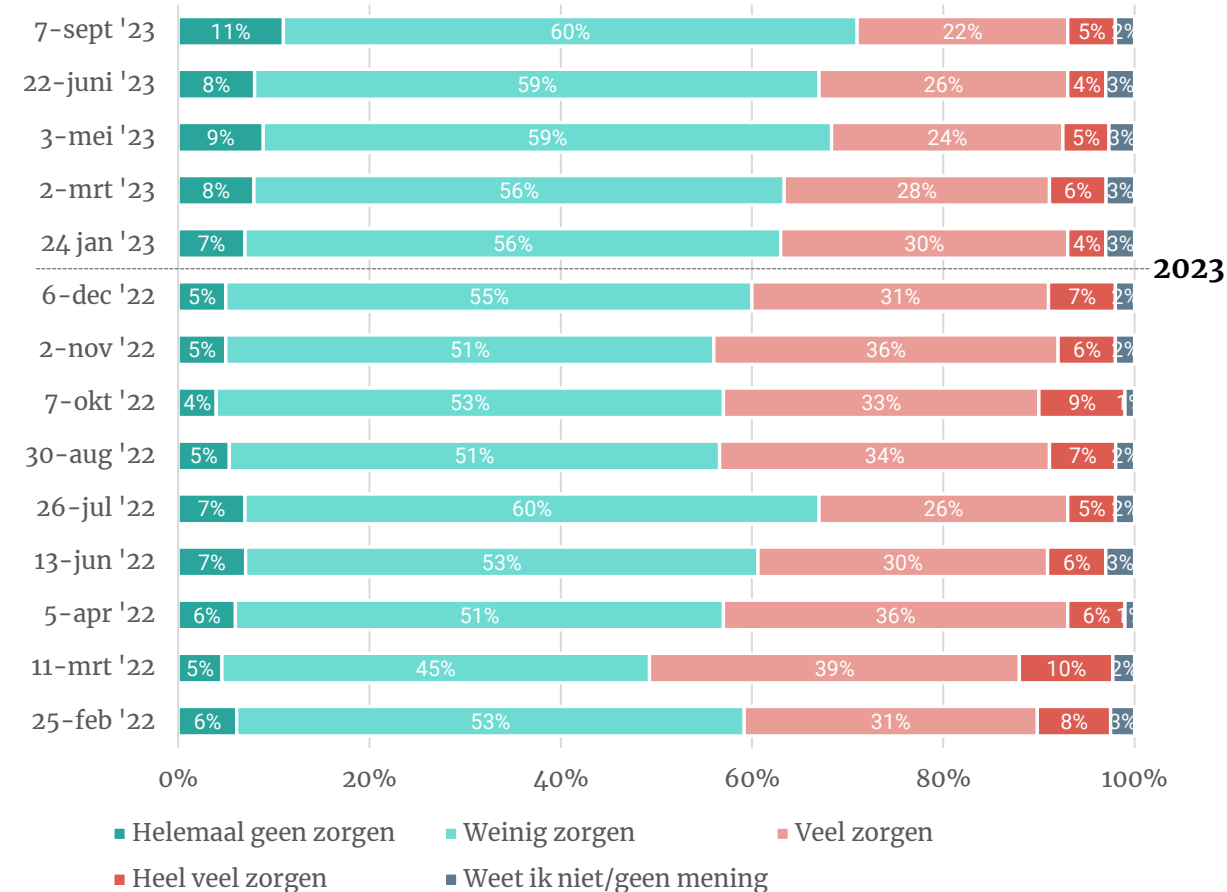
Zorgen over de oorlog in Oekraïne

Inmiddels is de oorlog in Oekraïne ruim 1,5 jaar bezig. Dat een deel van de Nederlanders zich nog steeds zorgen maakt over de mogelijke gevolgen voor zichzelf, blijkt uit figuur 2. Bij de huidige meting geeft ruim een kwart aan zich (heel) veel zorgen te maken over de situatie in Oekraïne (27%). Dit is sinds augustus '22 wel aan het dalen, toen 41 procent zich (heel) veel zorgen maakte. Daarnaast maakt de meerderheid zich weinig zorgen (60%) en maakt elf procent zich helemaal geen zorgen. Het percentage dat zich helemaal geen zorgen maakt, is hoger dan de voorgaande peilingen.

In de meting van 11 maart 2022, vlak na het uitbreken van de oorlog, lag het deel van de Nederlanders dat zich (heel) veel zorgen maakte het hoogst (49%).

- Vier op de tien inwoners van de drie grote steden maken zich weinig zorgen over de mogelijke gevolgen. Dit is beduidend lager dan inwoners van het westen (63%), het noorden (64%), het oosten (59%) en het zuiden (63%).
- Inwoners van de drie grote steden maken zich juist vaker veel zorgen (34%) dan inwoners van het noorden (18%).

Figuur 2. In welke mate maak je je momenteel zorgen over de mogelijke gevolgen voor jezelf en je naasten als gevolg van de oorlog in Oekraïne?
Basis: Alle Nederlanders n=1.051

Mogelijke gevolgen van de oorlog in Oekraïne (1)

Nederlanders is een lijst met zeventien mogelijke gevolgen van de situatie in Oekraïne voorgelegd, met daarbij de vraag hoe waarschijnlijk ze deze gevolgen vinden. Onderstaande tabel laat het percentage Nederlanders zien dat deze gevolgen (zeer) waarschijnlijk vindt, over de periode februari 2022 – september 2023. De resultaten worden op de volgende pagina toegelicht, de toelichting bij de voetnoten staat op pagina 24.

De laatste kolom in de tabel geeft weer of er een significante ontwikkeling is tussen de meting van 22 juni en 7 september.

- Betekent dat minder Nederlanders een gevolg als (zeer) waarschijnlijk zijn gaan zien.
- Betekent dat meer Nederlanders een gevolg als (zeer) waarschijnlijk zijn gaan zien.

Tabel 1. Hoe waarschijnlijk vind je onderstaande gevolgen? Percentage (zeer) waarschijnlijk Basis: Alle Nederlanders n=1.051

	25 feb '22	11 mrt '22	5 apr '22	13 jun '22	26 jul '22	30 aug '22	7 okt '22	2 nov '22	6 dec '22	24 jan '23	2 mrt '23	3 mei '23	22 juni '23	7 sept '23	Ontwikkeling 22 juni – 7 september
Extra toestroom van vluchtelingen	83%	95%	95%	85%	88%	88%	88%	90%	84%	86%	85%	86%	84%	80%	
Verder stijgende prijzen van levensmiddelen ¹		93%	92%	87%	88%	90%	91%	91%	86%	83%	83%	82%	83%	79%	
Verder stijgende brandstofprijzen ²		96%	92%	91%	88%	89%	86%	87%	82%	78%	76%	81%	82%	85%	
Verder stijgende gas- en energieprijzen ⁴	94%	97%	94%	91%	92%	93%	91%	89%	85%	79%	77%	79%	83%	82%	
Desinformatie en nepnieuws	76%	75%	73%	76%	76%	71%	71%	77%	71%	72%	72%	73%	75%	72%	
Toename in het aantal mensen dat in armoede leeft ⁵					75%	84%	86%	82%	78%	74%	73%	72%	69%	67%	
Toenemende maatschappelijke spanningen ⁵					74%	79%	79%	79%	72%	73%	73%	71%	70%	67%	
Verder stijgend woningtekort ⁵					69%	73%	63%	70%	70%	65%	69%	67%	71%	65%	
Cyberaanvallen ³		74%	70%	66%	61%	59%	64%	67%	66%	63%	67%	65%	67%	63%	
Gevolgen voor financiële beurzen en internationaal betalingsverkeer	83%	83%	75%	66%	68%	69%	76%	74%	66%	67%	60%	58%	61%	57%	
Tekort aan olie en olieproducten (bv. diesel) ⁶								76%	61%	56%	53%	55%	49%	50%	
Tekort aan gas	75%	69%	71%	64%	74%	75%	75%	72%	65%	60%	52%	54%	52%	50%	
Tekort aan levensmiddelen	31%	45%	54%	46%	49%	53%	53%	52%	46%	42%	42%	41%	38%	34%	
Een incident met een nucleaire installatie in Oekraïne (bijvoorbeeld kerncentrale) ⁷		47%	38%	34%	34%	47%	55%	51%	45%	44%	42%	39%	44%	40%	
Het gebruik van een kernwapen in Oekraïne ⁶								37%	31%	31%	30%	31%	30%	27%	
Uitval van vitale processen	17%	21%	23%	33%	22%	25%	28%	25%	27%	24%	31%	31%	33%	28%	
Het gebruik van een kernwapen tegen Nederland ⁶								12%	13%	12%	12%	10%	12%	11%	

Mogelijke gevolgen van de oorlog in Oekraïne (2)

Het algemene beeld bij de tabel op de voorgaande pagina is dat de houding van Nederlanders niet veel is veranderd ten opzichte van de meting van juni 2023. Bij zeven gevolgen zijn minder Nederlanders deze als (zeer) waarschijnlijk gaan zien.

Verder stijgende prijzen van brandstof (85%), gas en energie (82%) en van levensmiddelen (79%), zijn volgens Nederlanders de meest waarschijnlijke gevolgen van de oorlog in Oekraïne.

In vergelijking met de meting van juni '23 is het percentage Nederlanders dat het (zeer) waarschijnlijk acht dat de prijzen van levensmiddelen stijgen afgenomen (van 83% naar 79%). Ook achten minder Nederlanders dan in juni het (zeer) waarschijnlijk dat de oorlog in Oekraïne een extra toestroom van vluchtelingen teweegbrengt (84% naar 80%), dat het woningtekort verder stijgt (van 71% naar 65%), dat er een tekort komt aan levensmiddelen (van 38% naar 34%), dat er een uitval komt van vitale processen (33% naar 28%) of dat er cyberaanvallen komen (67% naar 63%).

Hoewel er niet voor alle gevolgen een verandering is te constateren ten opzichte van de vorige meting, zien we bij de meeste gevolgen wel een verandering in de houding van Nederlanders vanaf november 2022. Bij bijna alle gevolgen is een dalende trend zichtbaar, alleen het aandeel dat verder stijgende brandstofprijzen, uitval van vitale processen en een kernwapen tegen Nederland (zeer) waarschijnlijk vinden, is stabiel gebleven ten opzichte van november vorig jaar.

- De helft van de inwoners van het westen (50%) vindt het enigszins waarschijnlijk dat er een tekort komt aan levensmiddelen. Dit is hoger dan in de drie grote steden (30%), het noorden (32%) en het zuiden (33%).
- De helft van de inwoners van het noorden (49%) acht het (zeer) waarschijnlijk dat er een incident met een nucleaire installatie in Oekraïne gebeurt. Dit is hoger dan in het westen (31%) en het zuiden (33%).
- Vier op de tien inwoners van het noorden (40%) achten het gebruik van kernwapens in Oekraïne enigszins waarschijnlijk, dit is hoger dan de inwoners van het zuiden (27%).

Ernst van de gevolgen van de oorlog in Oekraïne (1)

Nederlanders kregen dezelfde lijst met zeventien mogelijke gevolgen van de situatie in Oekraïne voorgelegd met de vraag hoe ernstig ze deze gevolgen vinden. Tabel 2 laat het percentage Nederlanders zien dat deze gevolgen catastrofaal of zeer ernstig vindt, over de periode februari 2022 – september 2023. De resultaten worden op de volgende pagina toegelicht, de toelichting bij de voetnoten staat op pagina 24.

De laatste kolom in de tabel geeft weer of er een significante ontwikkeling is tussen de meting van 22 juni en 7 september.

- Betekent dat minder Nederlanders een gevolg als catastrofaal dan wel zeer ernstig zijn gaan zien.
- Betekent dat meer Nederlanders een gevolg als catastrofaal dan wel zeer ernstig zijn gaan zien.

Tabel 2. Hoe ernstig vind je onderstaande gevolgen? Percentage catastrofaal/zeer ernstig Basis: Alle Nederlanders n=1.051

	25 feb '22	11 mrt '22	5 apr '22	13 juni '22	26 jul '22	30 aug '22	7 okt '22	2 nov '22	6 dec '22	24 jan '23	2 mrt '23	3 mei '23	22 juni '23	7 sept '23	Ontwikkeling 22 juni – 7 september
Het gebruik van een kernwapen tegen Nederland ⁶								76%	73%	75%	75%	72%	71%	74%	
Uitval van vitale processen	57%	65%	64%	57%	59%	61%	65%	66%	65%	64%	59%	62%	60%	61%	
Het gebruik van een kernwapen in Oekraïne ⁶								54%	49%	52%	51%	49%	49%	48%	
Toename in het aantal mensen dat in armoede leeft ⁵					41%	50%	50%	49%	46%	43%	40%	45%	41%	42%	
Een incident met een nucleaire installatie in Oekraïne (bijvoorbeeld kerncentrale) ⁷		61%	54%	50%	46%	51%	55%	49%	46%	46%	44%	44%	46%	42%	
Verder stijgende prijzen van levensmiddelen ¹		39%	39%	40%	43%	51%	48%	46%	43%	39%	38%	42%	39%	36%	
Extra toestroom van vluchtelingen	21%	23%	29%	30%	37%	41%	36%	37%	36%	33%	35%	42%	38%	34%	
Tekort aan levensmiddelen	34%	42%	39%	39%	43%	46%	48%	45%	43%	41%	37%	40%	37%	36%	
Cyberaanvallen ³		40%	38%	35%	33%	35%	36%	39%	41%	36%	38%	40%	39%	35%	
Verder stijgende gas- en energieprijzen ⁴	46%	48%	42%	44%	48%	56%	55%	48%	46%	39%	35%	39%	36%	38%	
Toenemende maatschappelijke spanningen ⁵					36%	46%	44%	44%	41%	36%	38%	39%	36%	35%	
Verder stijgend woningtekort ⁵					41%	49%	41%	40%	38%	35%	38%	39%	37%	38%	
Tekort aan olie en olieproducten (bv. diesel) ⁶								37%	36%	32%	25%	32%	28%	29%	
Tekort aan gas	47%	39%	39%	36%	41%	47%	43%	37%	38%	32%	27%	32%	30%	28%	
Verder stijgende brandstofprijzen ²		39%	30%	41%	38%	43%	39%	37%	33%	29%	28%	32%	30%	32%	
Gevolgen voor financiële beurzen en internationaal betalingsverkeer	26%	29%	26%	27%	25%	30%	33%	34%	29%	30%	26%	29%	27%	26%	
Desinformatie en nepnieuws	24%	26%	27%	26%	28%	29%	27%	31%	29%	28%	28%	29%	32%	26%	

Ernst van de gevolgen van de oorlog in Oekraïne (2)

Driekwart van de Nederlanders (74%) ziet de gevolgen van het gebruik van een kernwapen tegen Nederland als zeer ernstig dan wel catastrofaal. Zes op de tien beschouwen het uitvallen van vitale processen als zeer ernstig of catastrofaal (61%). Voor de overige gevolgen geldt dat minder dan de helft van de inwoners dit als zeer ernstig of catastrofaal beschouwen.

Ten opzichte van de meting in juni '23 is alleen het aandeel dat desinformatie en nepnieuws als zeer ernstig of catastrofaal beschouwt, afgenomen (van 32% naar 26%).

In vergelijking met november '22 zien Nederlanders de gevolgen van de oorlog in Oekraïne minder vaak als zeer ernstig of catastrofaal. Alleen het gebruik van kernwapens tegen Nederland, een extra toestroom van vluchtelingen en een verder stijgend woningtekort worden als even ernstig beschouwd als in november '22.

- Vier op de tien inwoners van het zuiden (42%) vinden een extra toestroom van vluchtelingen zeer ernstig of catastrofaal, dit is hoger dan in het westen (21%).
- Vier op de tien inwoners van het noorden (42%) en zuiden (40%) zien een tekort aan olie(producten) als ernstig, dit is hoger dan in het oosten (28%).
- In het noorden vinden bijna vier op de tien (38%) inwoners het ernstig dat de gas- en energieprijzen verder stijgen. Dit percentage ligt hoger dan in het oosten (24%).
- Drie op de tien inwoners van de drie grote steden (32%), het oosten (29%) en het zuiden (29%) achten de gevolgen voor financiële beurzen en internationaal betalingsverkeer zeer ernstig of catastrofaal, dit is hoger dan in het westen (12%).
- Vier op de tien inwoners van de drie grote steden (43%) en het zuiden (38%) zien toenemende maatschappelijke spanningen als gevolg van de oorlog van Oekraïne als zeer ernstig of catastrofaal. In het westen van Nederland is dit met 23 procent duidelijk lager.

Financiële problemen

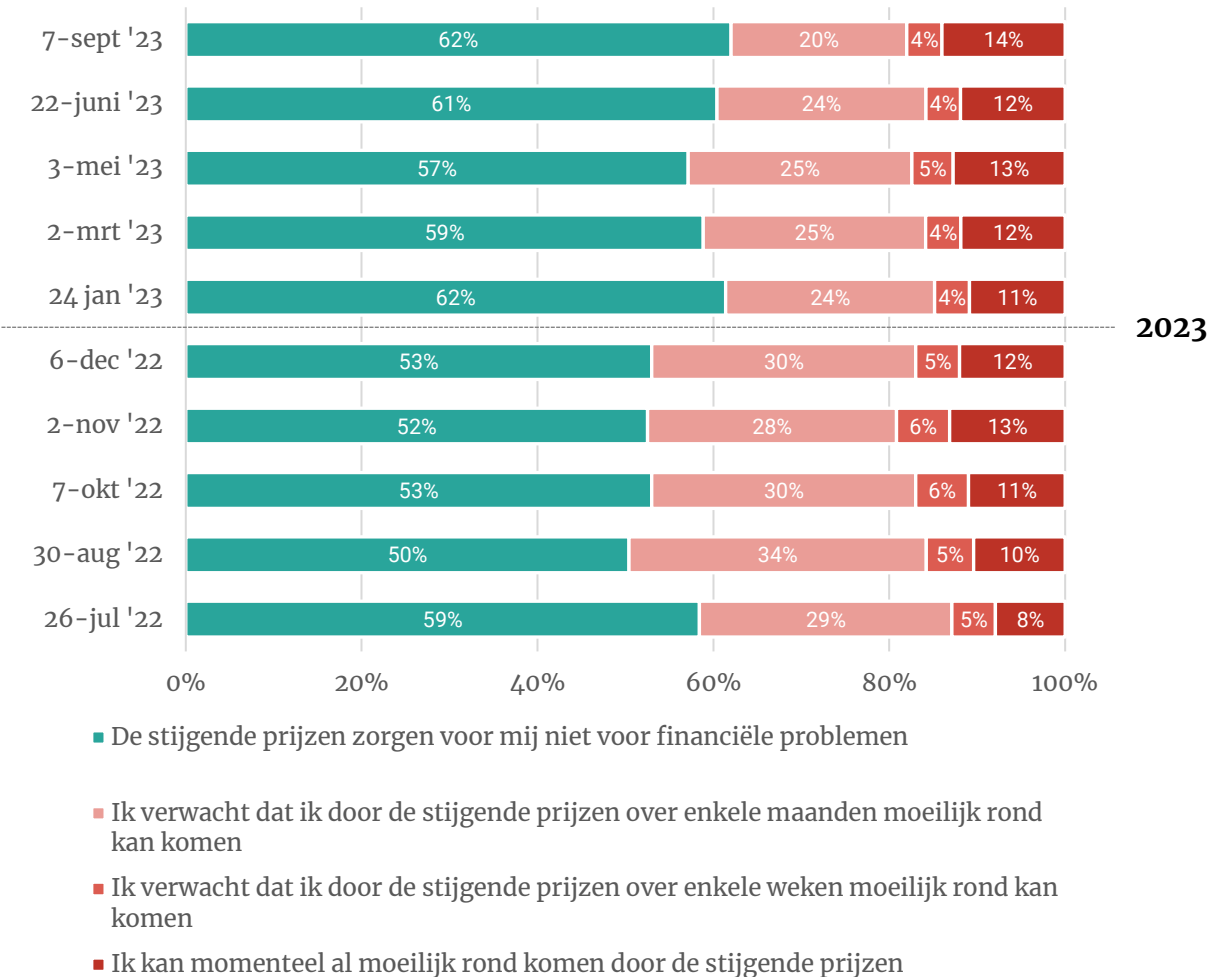
Zes op de tien inwoners (62%) geven aan dat de stijgende prijzen *niet* voor financiële problemen zorgen. Dit is significant hoger dan de meting van mei, maar verschilt niet significant van de rest van de metingen in 2023. In vergelijking tot de metingen in 2022 ligt dit percentage wel significant hoger (m.u.v. juli '22), wat een positieve ontwikkeling is.

Een vijfde van de Nederlanders (20%) verwacht dat ze over enkele maanden moeilijk rond kunnen komen. Dit percentage is lager dan alle voorgaande metingen.

Vier procent verwacht over enkele weken moeilijk rond te kunnen komen en 14 procent kan momenteel al moeilijk rondkomen. In de meting van juli '22, augustus '22, oktober '22 en januari '23, kon een significant kleiner deel momenteel moeilijk rondkomen. In de rest van de metingen zijn de uitkomsten vergelijkbaar met september 2023.

- In het oosten (67%) geven meer mensen dan in het westen (49%) aan dat de stijgende prijzen niet voor financiële problemen zorgen.
- Negen procent van de inwoners van de drie grote steden verwacht dat ze door de stijgende prijzen over enkele weken moeilijk rond kunnen komen, dit is hoger dan in het oosten (2%).
- Een kwart van de inwoners van het westen (24%) kan momenteel al moeilijk rondkomen, wat op een hoger niveau ligt dan in het oosten (10%) en noorden (12%). Bijna twee op de tien inwoners van het zuiden (18%) kunnen nu al moeilijk rondkomen, wat eveneens hoger is dan in het oosten (10%).

Figuur 3. De oorlog in Oekraïne heeft de stijgende prijzen in Nederland verergerd, Dit kan leiden tot financiële problemen bij Nederlanders. Welke van de onderstaande omstandigheden geeft het beste jouw huidige situatie weer? ⁸ Basis: Alle Nederlanders n=1.051

Toekomst oorlog in Oekraïne

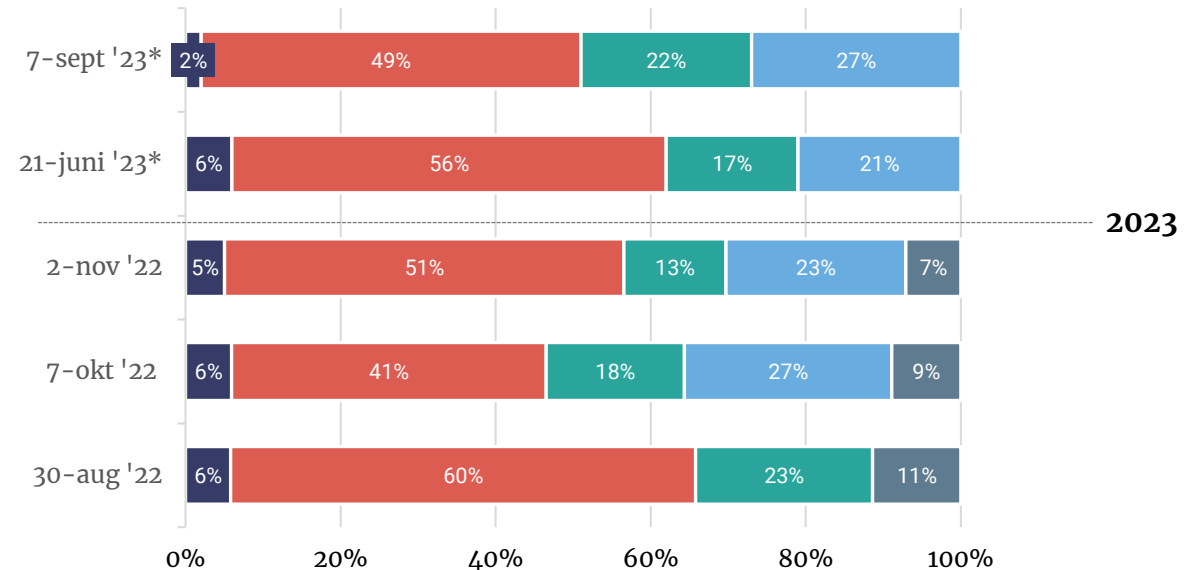
In de periode augustus – november 2022 vroegen wij aan inwoners wat hun verwachting was over het verdere verloop van de oorlog in Oekraïne. Tijdens de peiling van 21 juni 2023 en 7 september 2023 is deze vraag opnieuw gesteld.

Bijna iedereen (98%) denkt dat de oorlog nog langere tijd zal voortduren. Slechts twee procent denkt dat de oorlog binnen enkele maanden zal eindigen, dit is lager dan in de vorige peilingen.

De meeste Nederlanders hebben de verwachting dat de oorlog lang zal duren in combinatie met veel militair geweld (76%). De helft denkt dat er veel militair geweld in Oekraïne blijft (49%), dit is lager dan in de peiling van juni '23 (56%). Een kwart van de Nederlanders denkt dat er ook veel militair geweld buiten Oekraïne zal zijn (27%), dit aandeel is juist hoger dan de vorige peiling (21%).

Ongeveer een kwart van de Nederlanders (22%) denkt dat de oorlog nog langere tijd zal voortduren, maar met minder geweld in Oekraïne. Dit is aandeel is hoger dan in de vorige peiling (17%).

Figuur 4. De oorlog in Oekraïne duurt nu anderhalf jaar. Wat is jouw verwachting voor het verdere verloop van de oorlog?⁹ Basis: Alle Nederlanders n=1.051

- Ik verwacht dat de oorlog binnen enkele maanden tot een einde komt
- Ik verwacht dat de oorlog nog langere tijd zal voortduren, met veel militair geweld in Oekraïne
- Ik verwacht dat de oorlog nog langere tijd zal voortduren, met minder militair geweld in Oekraïne
- Ik verwacht dat de oorlog nog langere tijd zal voortduren, met veel militair geweld; niet alleen in Oekraïne, maar ook daarbuiten
- Ik weet het niet

* Tijdens de metingen van 21 juni en 7 september is de categorie 'weet niet' weggefallen, hierdoor is een goede één-op-één-vergelijking met de andere peildata niet mogelijk.

Bekendheid met sancties

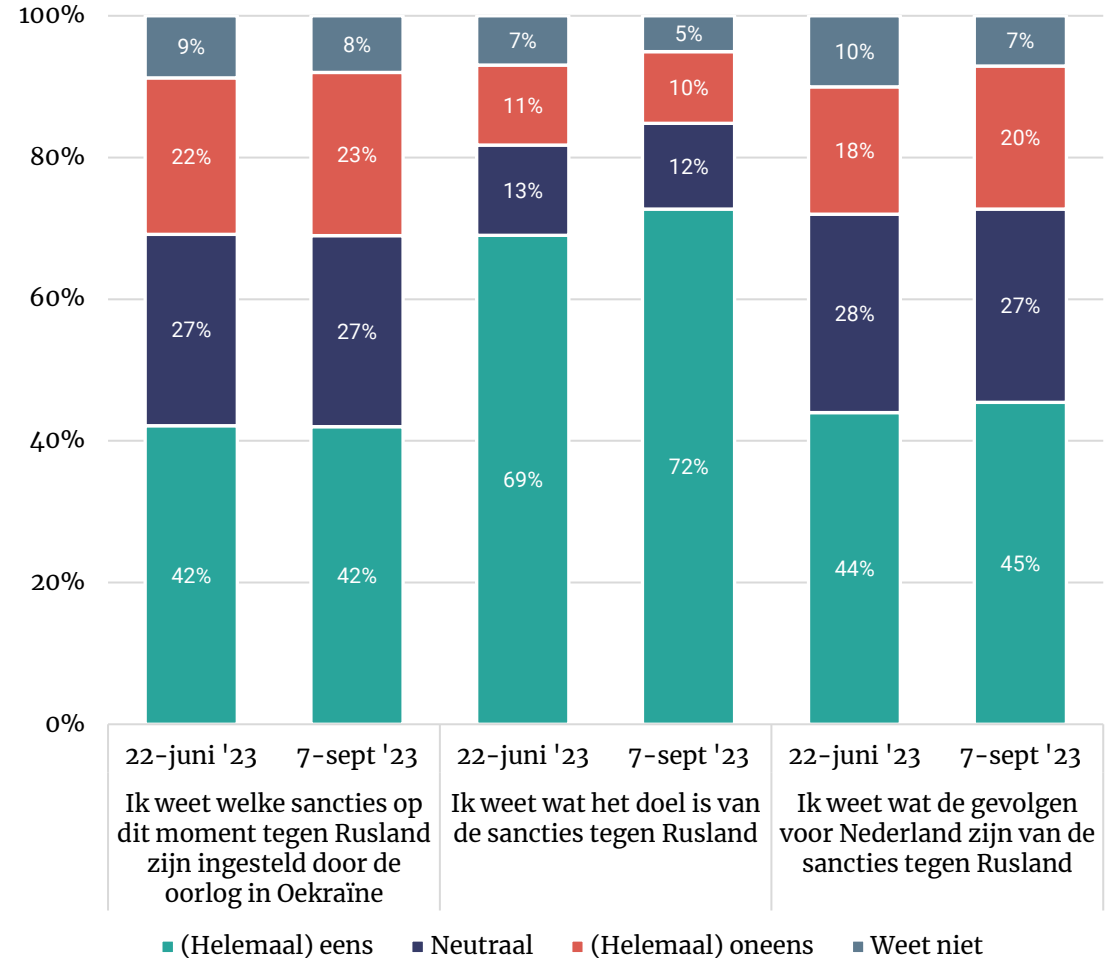
Tijdens de meting van 22 juni '23 stelden wij voor het eerst de vraag of inwoners momenteel bekend zijn met de sancties die tegen Rusland zijn ingesteld vanwege de oorlog en of ze weten wat het doel van de sancties is.

Vier op de tien (42%) geven aan te weten welke sancties op dit moment zijn ingesteld. Ongeveer zeven op de tien weten naar eigen zeggen wat het doel van de sancties is. Ruim vier op de tien (45%) zijn op de hoogte van de gevolgen voor Nederland. Dit is vergelijkbaar met de vorige meting.

Drie op de tien Nederlanders weten niet welke sancties op dit moment tegen Rusland zijn ingesteld (een optelling van het percentage '(helemaal) mee oneens' en 'weet niet'). Bijna een zesde (15%, samenvoeging van (helemaal) oneens en weet niet) weet niet wat het doel is van de sancties en ruim een kwart van de Nederlanders (27%, samenvoeging van (helemaal) oneens en weet niet) is niet op de hoogte van de gevolgen voor Nederland.

- Bijna zes op de tien (57%) van de inwoners van de drie grote steden zijn het (helemaal) eens met de stelling dat ze weten wat de gevolgen voor Nederland zijn van de sancties tegen Rusland. Dit is beduidend hoger dan in het westen (34%).

Figuur 5. In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?
Basis: Alle Nederlanders n=1.051

Sancties tegen Rusland (1)

Nederlanders kregen enkele stellingen met betrekking tot de sancties tegen Rusland voorgelegd met de vraag in hoeverre ze het hier (helemaal) mee eens of (helemaal) mee oneens zijn. Tabel 3 laat het percentage Nederlanders zien dat (helemaal) eens is met de stellingen, over de periode juni 2022 – september 2023. De resultaten worden op de volgende pagina toegelicht, de toelichting bij de voetnoot staat op pagina 25.

De laatste kolom in de tabel geeft weer of er een significante ontwikkeling is tussen de meting van 22 juni en 7 september.

- Betekent dat meer Nederlanders het (helemaal) eens zijn met de stelling.
- Betekent dat minder Nederlanders het (helemaal) eens zijn met de stelling.

Tabel 3. In welke mate ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen? Percentage (helemaal) mee eens; Basis: Alle Nederlanders n=1.051

	13 juni '22	26 jul '22	30 aug '22	7 okt '22	2 nov '22	6 dec '22	24 jan '23	2 mrt '23	3 mei '23	22 juni '23	7 sept '23	Ontwikkeling 22 juni – 7 september
Ik vind het goed dat er sancties tegen Rusland zijn opgelegd, ook al leidt dat tot stijgende prijzen van brandstoffen en levensmiddelen	74%	74%	68%	72%	72%	70%	73%	74%	68%	71%	69%	
Ik vind dat de sancties tegen Rusland nog strenger mogen, ook al leidt dat tot stijgende prijzen van brandstoffen en levensmiddelen	54%	53%	44%	51%	52%	50%	53%	55%	50%	53%	50%	
Ik zie bij de mensen om mij heen dat de steun voor de sancties tegen Rusland afneemt. ¹⁰	23%	21%	24%	26%	25%	24%	21%	19%	21%	14%	16%	

Sancties tegen Rusland (2)

Zeven op de tien Nederlanders (69%) vinden het goed dat er sancties tegen Rusland zijn opgelegd, ook al leidt dat tot stijgende prijzen van brandstoffen en levensmiddelen. De helft (50%) is van mening dat de sancties tegen Rusland nog strenger mogen, ook als dit leidt tot hogere prijzen van brandstoffen en levensmiddelen. Dit komt overeen met de voorgaande metingen.

Zestien procent geeft aan dat ze bij mensen om hen heen zien dat de steun voor de sancties tegen Rusland afneemt. Deze vraagstelling is bij deze meting aangepast, vanaf de peiling van juni. In de metingen voorgaand aan juni was de stelling:
“De oorlog in Oekraïne en de daarop volgende sancties tegen Rusland leiden tot stijgende prijzen van brandstoffen en levensmiddelen. Ik zie bij de mensen om mij heen dat hierdoor de steun voor de sancties tegen Rusland afneemt”.

Toelichting waarom men de steun voor sancties ziet afnemen

Aan inwoners die aangaven dat zij de steun voor de sancties tegen Rusland zien afnemen, vroegen wij of zij konden toelichten waardoor ze dit zagen. Hieruit kwamen verschillende antwoorden naar voren, zoals dat de sancties te lang duren en te veel negatieve effecten hebben op inwoners in Nederlanders. Ook zien sommigen de effecten van de sancties uitblijven; de sancties hebben meer effect op Nederlanders dan op de oorlog in Oekraïne. Hieronder een greep uit de antwoorden:

“Doordat mensen steeds minder te besteden krijgen. Uiteindelijk vinden mensen zichzelf toch het belangrijkste.”

“Elk verhaal heeft twee kanten en onze eigen economie gaat er ook kapot van. Het lijkt geen verschil te maken voor Rusland.”

“Vanwege de stijging van de prijzen. Er lijkt (voorlopig) geen eind aan te komen.”

“Omdat het tot nu toe niet heeft geleden tot positieve effecten. Ook zijn mensen in Rusland zelf de dupe die niks met de oorlog te maken hebben. Een andere oplossing is gewenst.”

“Omdat alles duurder wordt. De oorlog duurt te lang. Wij hoeven daar niet de dupe van te worden.”

“Het raakt de Nederlandse burger véél meer dan dat het Rusland treft. Het zijn sancties tegen ons.”

“Het zijn ook maar mensen die er wonen in Rusland, en die tref je het hardst niet de regering of diegene die de oorlog voert...”

“Iedereen wordt geraakt door de sancties, ik en meerdere mensen vragen zich nu af het allemaal wel werkt? Media geven aan dat Oekraïne aan het winnen is, maar elders wordt er gesproken van instorten van Oekraïne en overwinning Rusland. Bovendien koopt de EU grondstoffen via via in om niet direct van Rusland te kopen. Alleen zijn we duurder uit, is dit niet jezelf in de voeten schieten?”

Wapenlevering

Nederland levert momenteel wapens aan Oekraïne. Aan inwoners vroegen wij of Nederland helemaal moet stoppen met het leveren van wapens aan Oekraïne. Twee op de tien zijn het hier (helemaal) mee eens (19%). Dit is een stijging ten opzichte van de vorige meting (14%), maar gelijk aan de metingen van maart en mei dit jaar. Zes op de tien zijn het echter (helemaal) oneens met de stelling (59%). Dit komt overeen met de meting van mei '23 (56%) en juni '23 (58%).

Bijna vier op de tien (37%) zijn het er (helemaal) mee eens dat Nederland meer wapens aan Oekraïne moet leveren. Een kwart (24%) is het hier (helemaal) niet mee eens. Het percentage dat vindt dat Nederland meer wapens moet leveren, is onveranderd ten opzichte van juni. Wel is er een significant grotere groep die vindt dat Nederland *geen* wapens aan Oekraïne moet leveren (toename van 20 naar 24%) in vergelijking met de vorige meting.

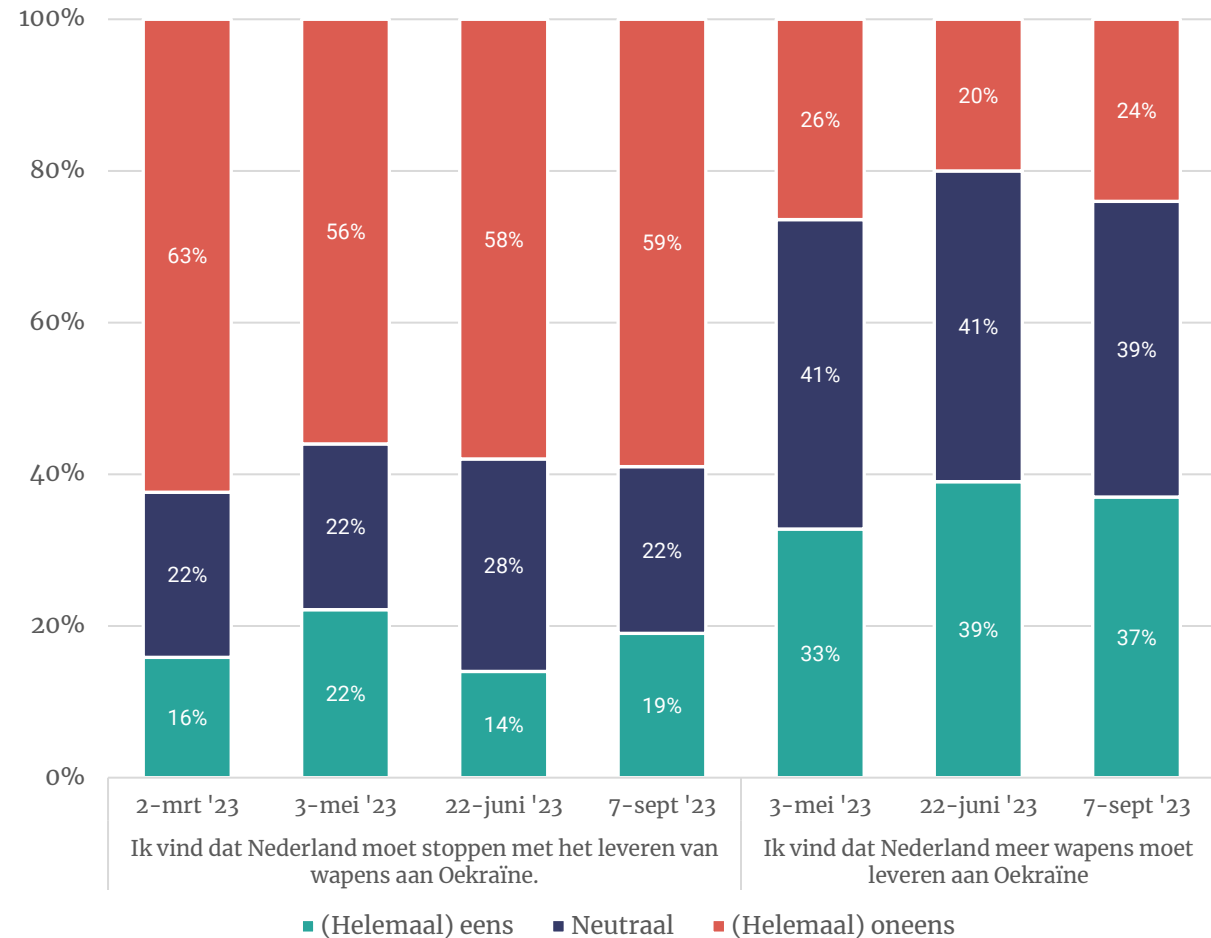
Vooral personen die al moeilijk kunnen rondkomen tegen leveren van wapens

Van de personen die momenteel al moeilijk kunnen rondkomen door de stijgende prijzen, vinden vier op de tien (39%) dat Nederland moet stoppen met het leveren van wapens aan Oekraïne. Van de inwoners die verwachten moeite te gaan hebben met rondkomen (over enkele weken of maanden) vindt een kwart dat Nederland moet stoppen met het leveren van wapens.

Onder inwoners die *geen* financiële problemen ervaren als gevolg van de stijgende prijzen, ligt het draagvlak voor het leveren van wapens aanzienlijk hoger: van hen vindt ongeveer een op de tien (12%) dat Nederland moet stoppen met het leveren van wapens, twee op de drie zijn het hier (helemaal) mee oneens (67%).

Figuur 6. In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen?

Basis: Alle Nederlanders n=1.051

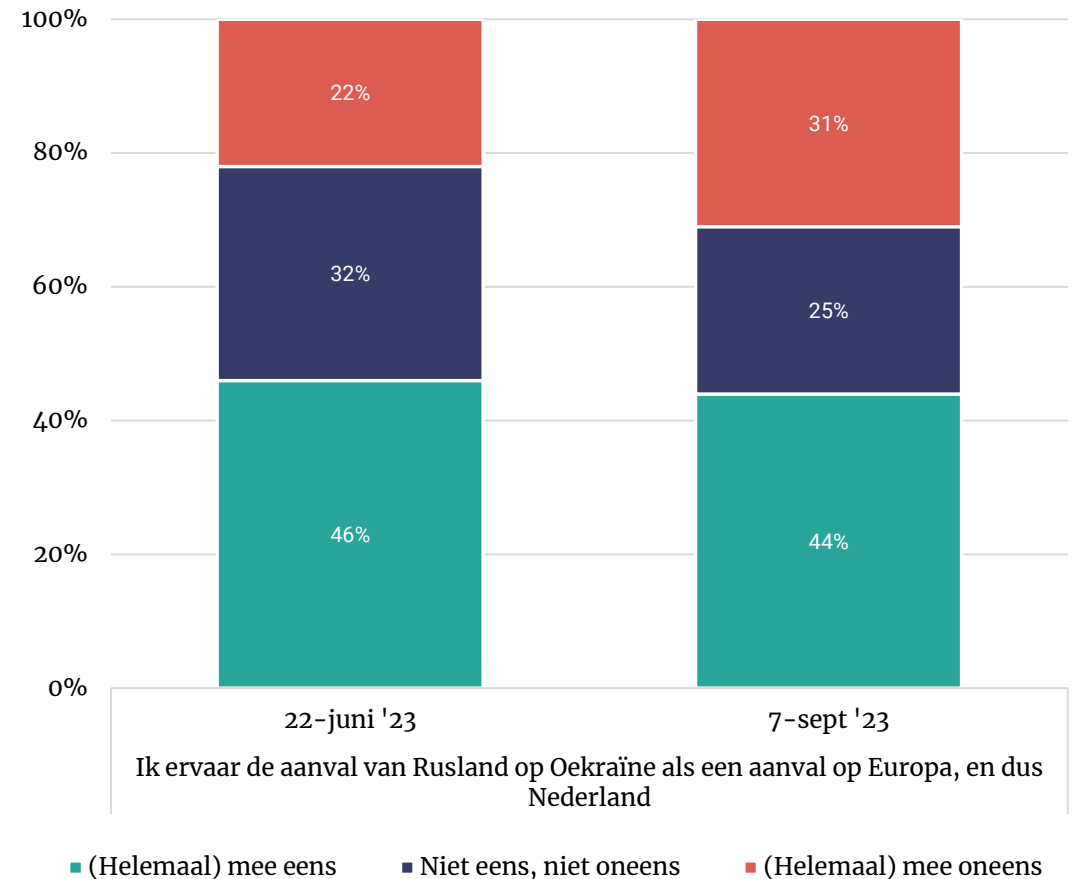
Is een aanval op Oekraïne een aanval op Europa?

Bijna de helft (44%) van de inwoners geeft aan dat ze de aanval van Rusland op Oekraïne als een aanval op Europa ervaren, en dus op Nederland. Dit komt overeen met de meting van juni '23, toen deze vraag voor het eerst is gesteld.

Drie op de tien (31%) geven aan dat ze de aanval van Rusland op Oekraïne niet als een aanval op Europa en dus Nederland ervaren. Dit is toegenomen ten opzichte van juni '23.

Figuur 7. In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stelling?

Basis: Alle Nederlanders n=1.051

Ondernomen acties

Sinds de peiling van 6 december 2022 vragen wij aan inwoners of de situatie in Oekraïne ertoe heeft geleid dat ze iets hebben ondernomen.

De top drie van meest ondernomen acties is sinds het begin ongewijzigd: Nederlanders proberen thuis minder gas (62%) en stroom (54%) te verbruiken en doneren geld aan een doel in of voor Oekraïne (29%).

Het aandeel inwoners dat minder gas of stroom verbruikt is sinds de meting van 2 maart '23 significant gedaald. Het lagere energieverbruik in de lente en zomer is hiervoor een mogelijke verklaring.

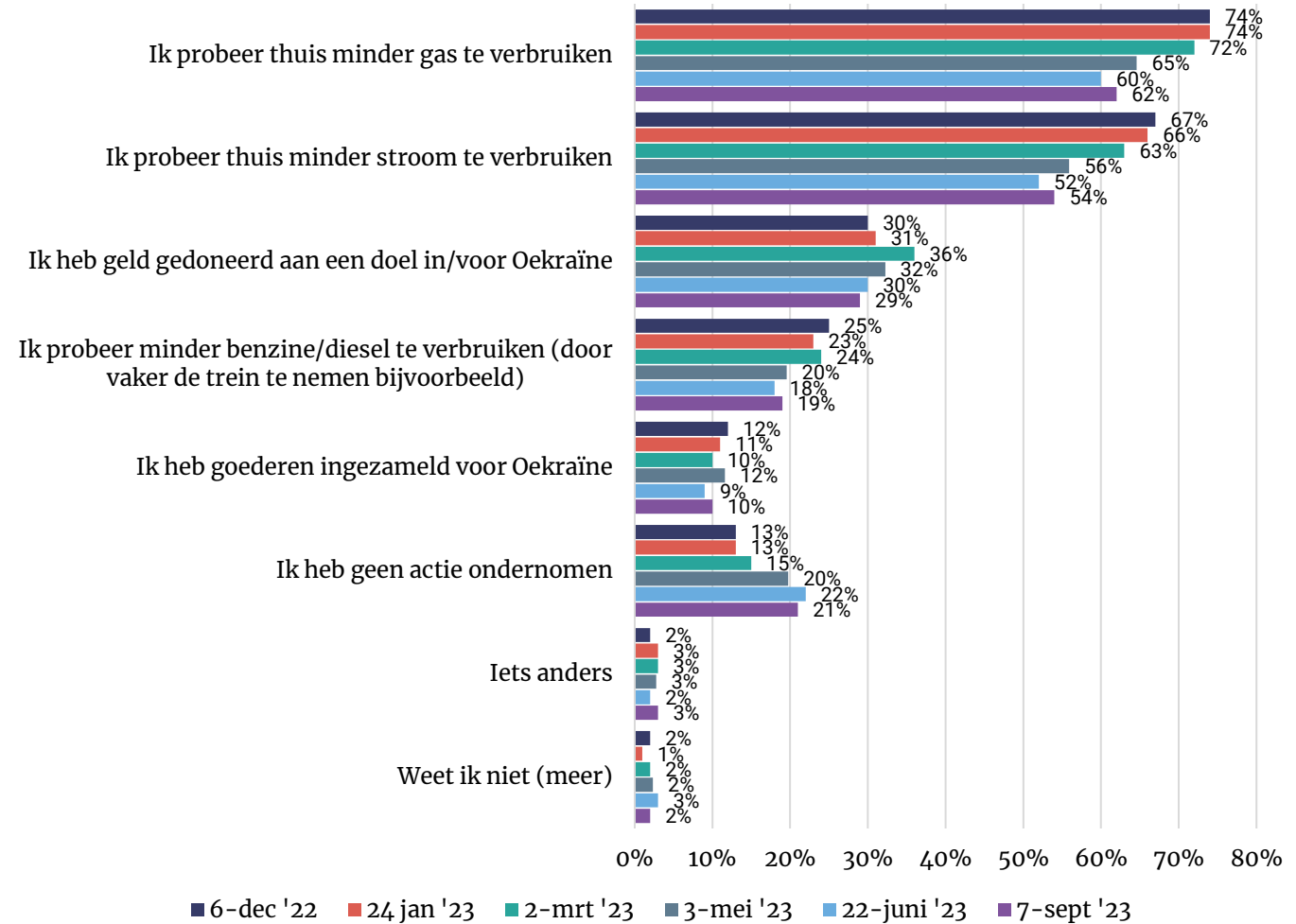
Het aandeel inwoners dat *geen* actie heeft ondernomen naar aanleiding van de situatie in Oekraïne is met 21 procent stabiel sinds mei '23. Ten opzichte van de periode december '22 – maart '23 is dit percentage gestegen.

Voor een overzicht van alle ondernomen acties over de periode 6 december 2022 – 7 september 2023, zie de bijlage.

Ongeveer een derde van de inwoners van het noorden (35%) en het oosten (33%) hebben geld gedoneerd aan een doel in of voor Oekraïne. Dit is significant hoger dan het aandeel in het zuiden dat dit heeft gedaan (20%).

Figuur 8. Heeft de situatie in Oekraïne ertoe geleid dat je iets hebt ondernomen?

Basis: Alle Nederlanders, n=1.051 meerdere antwoorden mogelijk, top vijf antwoorden + geen actie ondernomen getoond

Informatievoorziening (1)

Nederlanders kregen enkele stellingen voorgelegd met betrekking tot de informatievoorziening over de situatie in Oekraïne. Tabel 4 laat het percentage Nederlanders zien dat het (helemaal) eens is met deze stellingen, over de periode februari 2022 – september 2023. De resultaten worden op de volgende pagina toegelicht, de toelichting op de voetnoten staat op pagina 25.

De laatste kolom in de tabel geeft weer of er een significante ontwikkeling is tussen de meting van 22 juni 2023 en 7 september 2023.

- △ Betekent dat meer Nederlanders het (helemaal) eens zijn met de stelling. Een groene kleur betekent een positieve ontwikkeling, terwijl rood een negatieve ontwikkeling is.
- ▽ Betekent dat minder Nederlanders het (helemaal) eens zijn met de stelling. Een groene kleur betekent een positieve ontwikkeling, terwijl rood een negatieve ontwikkeling is.

Tabel 4. In welke mate ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen over de informatievoorziening rondom de situatie in Oekraïne?
% (helemaal) mee eens Basis: Alle Nederlanders n=1.051

	25 feb '22	11 mrt '22	5 apr '22	13 juni '22	26 jul '22	30 aug '22	7 okt '22	2 nov '22	6 dec '22	24 jan '23	2 mrt '23	3 mei '23	22 juni '23	7 sept '23	Ontwikkeling 22 juni – 7 september
Vanwege de oorlog in Oekraïne vind ik de manier waarop de Nederlandse overheid zich opstelt tegenover Rusland begrijpelijk. ¹²					60%	58%	67%	62%	65%	67%	68%	62%	63%	62%	
Ik heb behoefte aan meer informatie van de Rijksoverheid over de mogelijke gevolgen voor Nederland van de oorlog in Oekraïne. ¹²	53%	44%	40%	37%	49%	51%	44%	45%	46%	44%	44%	46%	45%	44%	
Ik kan vanuit de informatie die ik krijg en zoek over de situatie in Oekraïne een goed beeld vormen van deze situatie.	53%	61%	58%	52%	44%	43%	51%	46%	42%	44%	43%	40%	33%	35%	
Er is zo veel tegenstrijdige informatie over de oorlog in Oekraïne dat ik niet meer weet welke informatie ik moet geloven.	21%	20%	22%	22%	29%	28%	23%	26%	27%	28%	25%	30%	31%	32%	
Het is voor mij duidelijk wat de Rijksoverheid doet om de gevolgen van de oorlog in Oekraïne in Nederland te beperken (bv. op het gebied van veiligheid, economische zekerheden, leveringszekerheid van gas).					25%	22%	39%	31%	28%	32%	30%	28%	24%	26%	
De informatie over hoe ik me kan voorbereiden op mogelijke noodsituaties helpt mij om goed voorbereid te zijn.									33%	36%	34%	22%	20%	22%	
De informatie vanuit de Rijksoverheid informeert mij voldoende over de mogelijke lange termijn effecten van de oorlog in Oekraïne op de verhoudingen in de wereld. ¹¹					19%	20%	19%	18%	16%	20%	17%	17%	15%	18%	

Informatievoorziening (2)

Ruim zes op de tien inwoners (62%) hebben begrip voor de houding van de Nederlandse overheid tegen Rusland. Daarnaast heeft 44 procent behoefte aan meer informatie van de Rijksoverheid over de mogelijke gevolgen van de oorlog voor Nederland. Een op de drie kan zich door de verkregen informatie een goed beeld vormen van de situatie in Oekraïne.

Er zijn geen ontwikkelingen ten opzichte van de vorige meting, maar er zijn wel ontwikkelingen ten opzichte van de metingen daarvoor. Ten opzichte van de voorgaande metingen, met uitzondering van de meting van juni '23, geven minder inwoners aan dat zij zich door de informatie die ze krijgen en zelf opzoeken een goed beeld kunnen vormen van de situatie in Oekraïne (35%).

Daarnaast geeft een kwart van de inwoners (26%) aan dat het voor hen duidelijk is wat de Rijksoverheid doet om de gevolgen van de oorlog in Oekraïne in Nederland te beperken. Dit is gedaald over de periode 7 oktober '22 (39%) tot 2 maart '23 (30%) en is sindsdien vrij stabiel gebleven.

Tussen mei en september is er geen daling te zien in het oordeel over de bruikbaarheid van de informatie over noodsituaties (de mate waarin de informatie helpt om goed voorbereid te zijn). Niettemin is er over een langere periode wel een dalende lijn zichtbaar, van 36 procent in januari naar 22 procent in september.

Drie op de tien (32%) geven aan dat er zo veel tegenstrijdige informatie is over de situatie in Oekraïne, dat ze niet meer weten welke informatie ze moeten geloven. Dit is gelijk aan de twee voorgaande peilingen, maar hoger dan de peilingen daarvoor.

Toelichting begrip houding overheid tegenover Rusland

Inwoners konden in hun eigen woorden toelichten waarom ze wel of geen begrip hebben voor de houding van de overheid. Mensen die wel begrip hebben, vinden met name dat er grenzen gesteld moeten worden en de oorlog die Rusland voert onacceptabel is. Inwoners die **geen** begrip hebben voor de houding van de overheid zijn van mening dat het niet een oorlog van Nederland is, en dat Nederland zich er daarom niet mee moet bemoeien. Ook vinden zij dat Nederland alleen maar negatieve gevolgen ondervindt van haar opstelling tegenover Rusland. Tot slot hebben anderen minder begrip voor de houding van Nederland, omdat ze vinden dat de overheid nog strenger moet optreden. Hieronder een greep uit de antwoorden:

Begrip voor opstelling Nederlandse overheid

“Alles wat tegen Rusland is, is goed. Het is een land van onderdrukking en agressie naar andere landen.”

“Als lid van de NAVO moeten we gewoon meedoen...!!!”

“Als je willens en wetens mensen vermoordt, horen daar sancties tegenover te staan”

“Het zit in de volksaard om het zwakkere te ondersteunen in het handhaven van rechtvaardigheid. Daarbij komt de MH17-catastrofe en de impact daarvan.”

“Omdat Rusland een daadwerkelijke oorlog is aangegaan met Oekraïne, dat op alle fronten onrechtmatig is.”

“Oorlog moet nooit getolereerd worden en des te minder als die voortkomt uit onterechte toe-eigening van andermans land”

“We moeten duidelijk een standpunt innemen in de situatie”

“We zijn niet aangevallen, maar het is belangrijk te laten weten dat een land te ver gaat in zijn expansiedrift.”

Geen begrip voor opstelling Nederlandse overheid

“Economische sancties zijn uiteindelijk alleen slecht voor Nederland zelf. Rusland verkoopt bv de olie en gas die wij weigeren aan andere landen, die dezelfde olie duur aan ons verkopen. Bovendien denk ik dat deze oorlog niet te winnen valt door Oekraïne... hoeveel wapens het westen ook levert”

“Een aanval van Rusland op de Oekraïne is niet mijn oorlog. Nederland wordt niet aangevallen.”

“In mijn ogen "bevordert" de overheid door wapens te leveren het in stand houden van de oorlog, en schaadt het de eigen economie en staatsburgers door Oekraïense vluchtelingen te voorzien van woningen en minder eisen te stellen aan hen dan aan de eigen bevolking in financiële vraagstukken en in zaken als toegang tot onderwijs”

“Omdat het hap snap is en alleen maar schade aan ons zelf toebrengt. Deze oorlog wordt misbruikt om de bevolking de klimaatdoelen door de strot te drukken”

“Nederland moet zich harder en duidelijker opstellen tegen Rusland, ook internationaal.”

Bekendheid websites

In hoeverre zijn Nederlanders bekend met verschillende websites die informatie bieden over hoe men zich kan voorbereiden op mogelijke noodsituaties? Tabel 5 laat het percentage Nederlanders zien dat heel erg of een beetje bekend is met deze websites over de periode december 2022 – september 2023.

De laatste kolom in de tabel geeft weer of er een significante ontwikkeling is tussen de meting van 22 juni 2023 – 7 september 2023.

- Betekent dat meer Nederlanders heel erg tot een beetje bekend zijn met de website.
- Betekent dat minder Nederlanders heel erg tot een beetje bekend zijn met de website.

Bijna zeven op de tien Nederlanders zijn heel erg tot een beetje bekend met de website van de Rijksoverheid (69%). Dit is toegenomen ten opzichte van de voorgaande meting en zit weer op hetzelfde niveau als mei '23. Een bijna even grote groep (67%) is een beetje tot heel erg bekend met de website van de gemeente. Ook dit is gestegen ten opzichte van de voorgaande meting. De website van de veiligheidsregio is minder bekend: 17 procent is hier een beetje tot heel erg bekend mee, onveranderd sinds 6 december '22 (15%).

Inwoners zijn in mindere mate bekend met de websites Crisis.nl (11%) en Denkvooruit.nl (4%). Beide cijfers zijn wel gestegen ten opzichte van 24 januari '23 (respectievelijk 7% en 2%).

Tabel 5. Verschillende websites bieden informatie over hoe u zich kunt voorbereiden op mogelijke noodsituaties. In hoeverre ben je bekend met de volgende websites? % Een beetje/heel erg bekend
Basis: Alle Nederlanders n=1.051

	6 dec '22	24 jan '23	2 mrt '23	3 mei '23	22 juni '23	7 sept '23	Ontwikkeling 22 juni – 7 september
Rijksoverheid.nl	71%	75%	77%	71%	63%	69%	
De website van mijn gemeente	68%	74%	73%	68%	61%	67%	
De website van mijn veiligheidsregio	15%	15%	15%	17%	14%	17%	
Crisis.nl	10%	7%	8%	10%	10%	11%	
Denkvooruit.nl	3%	2%	4%	4%	4%	4%	

Missen van informatie?

Tot slot vroegen we over welke onderwerpen waar mensen zich zorgen over maken, ze nog informatie missen. Hieruit komen verschillende antwoorden naar voren. Zo is de oorlog in Oekraïne nooit ver weg, maar worden er ook andere problemen aangehaald. Enkele voorbeelden hiervan zijn andere oorlogen die gevoerd worden, welke grondstoffen cruciaal zijn voor Nederland en klimaatproblematiek. Ook willen enkele Nederlanders meer informatie over hoe desinformatie te herkennen is. Tot slot zijn er ook respondenten die aangeven dat ze liever helemaal niets weten. Hieronder een greep uit de antwoorden van respondenten:

“Andere oorlogen of conflicten die al jaren spelen en waar je niks over hoort in het nieuws”

“Bij wie je moet zijn in geval van grote crisis...”

“Cybersecurity voor consumenten. Namelijk: wat kan ik doen om veiliger te zijn tegen cyberdreigingen en wat doet de overheid om consumenten te beschermen tegen hackers”

“De gevolgen voor de mensen in Nederland”

“De totale impact van de oorlog in Oekraïne en de gevolgen voor onze samenleving. Er is geen noodplan!”

“Hoe groot is de kans dat we echt in nood komen”

“Ik houd me niet bezig met nieuws en de media, dus ik krijg hier sowieso al weinig van mee. Ik ben daar ook niet meer naar op zoek.”

“Ik weet liever niets ... ”

“Klimaat, wat de overheid er momenteel aan doet en aan heeft gedaan om beter te zijn voor het milieu. Meer campagne voeren en wetten die helpen voor een beter milieu.”

“Welke grondstoffen uit Rusland zijn cruciaal voor onze economie, hoe te vervangen”

“Welk nieuwsbericht kunnen we nog vertrouwen. Iedereen vertelt zijn eigen waarheid en verspreidt nepnieuws. Dit leidt er toe dat je bijna niemand meer vertrouwt. “

Bijlage 1: Overzicht peilmomenten

2022

- Peiling 1: 24 februari – 25 februari
- Peiling 2: 10 maart – 11 maart
- Peiling 3: 4 april – 5 april
- Peiling 4: 9 juni – 13 juni
- Peiling 5: 25 juli – 26 juli
- Peiling 6: 29 augustus – 30 augustus
- Peiling 7: 6 oktober – 7 oktober
- Peiling 8: 1 november – 2 november
- Peiling 9: 5 december – 6 december

2023

- Peiling 10: 23 januari – 24 januari
- Peiling 11: 1 maart – 2 maart
- Peiling 12: 2 mei – 3 mei
- Peiling 13: 21 juni – 22 juni
- Peiling 14: 6 september – 7 september

Bijlage 2: Toelichting voetnoten (1)

1. Tijdens de tweede meting van 10 maart is het gevolg *'stijgende prijzen van levensmiddelen'* toegevoegd. Tijdens de vierde meting van 9 juni is hier *'verder stijgende prijzen van levensmiddelen'* van gemaakt.
2. Tijdens de tweede meting van 10 maart is het gevolg *'stijgende benzineprijzen'* toegevoegd. Tijdens de vierde meting van 9 juni is hier *'verder stijgende brandstofprijzen'* van gemaakt.
3. Tijdens de tweede meting van 10 maart is het gevolg *'cyberaanvallen'* toegevoegd.
4. Tijdens de tweede meting van 10 maart is het gevolg *'stijgende gasprijzen'* gewijzigd tot *'stijgende gas- en energieprijzen'*. Tijdens de vierde meting van 9 juni is hier *'verder'* nog aan toegevoegd.
5. Tijdens de vijfde meting van 26 juli zijn de gevolgen *'toenemende maatschappelijke spanningen'*, *'verder stijgend woningtekort'* en *'toename in het aantal mensen dat in armoede leeft'* toegevoegd.
6. Tijdens de achtste meting van 2 november zijn de gevolgen *'tekort aan olie en olieproducenten (bijvoorbeeld diesel)'*, *'het gebruik van een kernwapen in Oekraïne'* en *'het gebruik van een kernwapen tegen Nederland'* toegevoegd.
7. Tijdens de achtste meting van 2 november is het gevolg *'nucleaire dreiging'* gewijzigd naar *'Een incident met een nucleaire installatie in Oekraïne (bijvoorbeeld kerncentrale)'*.

Bijlage 2: Toelichting voetnoten (2)

8. De stellingen zijn ingeleid met: “De oorlog in Oekraïne heeft de stijgende prijzen in Nederland verergerd. Dit kan leiden tot financiële problemen bij Nederlanders.” Dit was een aanpassing ten opzichte van de inleiding in de meting van 30 augustus: “De situatie in Oekraïne zorgt voor stijgende prijzen en kan leiden tot financiële problemen bij Nederlanders.” Hierdoor is een volledig zuivere vergelijking tussen de metingen van 26 juli en 30 augustus en de huidige meting niet mogelijk.

9. Tijdens de meting van 30 augustus is voor het eerst gevraagd wat Nederlanders verwachten van het verdere verloop van de oorlog in Oekraïne. Tijdens de meting van 7 oktober is hier nog een antwoordoptie aan toegevoegd: “Ik verwacht dat de oorlog nog langere tijd zal voortduren, met veel militair geweld; niet alleen in Oekraïne, maar ook daarbuiten”. Door het toevoegen van deze antwoordmogelijkheid is een zuivere vergelijking van de uitkomst van deze metingen met de vorige meting van 30 augustus niet mogelijk. In de meting van juni ‘23 is de antwoordcategorie ‘weet het niet’ niet uitgevraagd.

10. De stelling “De oorlog in Oekraïne en de daarop volgende sancties tegen Rusland leiden tot stijgende prijzen van brandstoffen en levensmiddelen. Ik zie bij de mensen om mij heen dat hierdoor de steun voor de sancties tegen Rusland afneemt” is tijdens de meting van 22 juni aangepast naar “Ik zie bij de mensen om mij heen dat de steun voor sancties tegen Rusland afneemt”. Hierdoor is een één op één vergelijking tussen 3 mei en 22 juni niet mogelijk, de daling kan namelijk het geval zijn van een aangepaste vraagstelling.

11. Tijdens de vijfde meting van 26 juli is de stelling ‘De informatie vanuit de Rijksoverheid informeert mij voldoende over de mogelijke lange termijn effecten van de oorlog in Oekraïne op de verhoudingen in de wereld’ voor het eerst uitgevraagd.

12. De stellingen ‘Vanwege de oorlog in Oekraïne vind ik de manier waarop de Nederlandse overheid zich opstelt tegenover Rusland begrijpelijk’ en ‘Het is voor mij duidelijk wat de Rijksoverheid doet om de gevolgen van de oorlog in Oekraïne in Nederland te beperken (bv. op het gebied van veiligheid, hoge energieprijzen, economische zekerheden, leveringszekerheid van gas)’ zijn voor het eerst uitgevraagd tijdens de vijfde meting van 26 juli. Daarnaast is tijdens de zevende meting op 7 oktober de bewoording van de stellingen gewijzigd; ‘de situatie in Oekraïne’ is vervangen door ‘de oorlog in Oekraïne’.

Bijlage Tabel 1-stelling 1

	Desinformatie en nepnieuws													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	76%	75%	73%	76%	76%	71%	71%	77%	71%	72%	72%	73%	75%	72%
Enigszins waarschijnlijk	15%	15%	15%	16%	17%	19%	19%	16%	19%	18%	18%	16%	15%	18%
(zeer) Onwaarschijnlijk	6%	7%	7%	4%	3%	7%	7%	5%	7%	7%	6%	7%	6%	7%
Weet ik niet/geen mening	3%	2%	4%	4%	4%	3%	3%	2%	3%	3%	3%	4%	4%	3%

Bijlage Tabel 1-stelling 2

	Uitval van vitale processen													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	17%	21%	23%	33%	22%	25%	28%	25%	27%	24%	31%	31%	33%	28%
Enigszins waarschijnlijk	27%	31%	29%	30%	30%	29%	37%	28%	31%	31%	33%	33%	34%	34%
(zeer) Onwaarschijnlijk	53%	46%	46%	33%	44%	42%	33%	45%	39%	43%	33%	33%	30%	35%
Weet ik niet/geen mening	2%	2%	2%	3%	3%	4%	2%	2%	3%	2%	3%	4%	4%	3%

Bijlage Tabel 1-stelling 3

	Extra toestroom van vluchtelingen													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	83%	95%	95%	85%	88%	88%	88%	90%	84%	86%	85%	86%	84%	80%
Enigszins waarschijnlijk	15%	3%	3%	11%	9%	9%	10%	8%	12%	12%	12%	10%	12%	15%
(zeer) Onwaarschijnlijk	1%	1%	1%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	1%	2%	2%	2%	3%
Weet ik niet/geen mening	1%	1%	0%	2%	1%	1%	0%	0%	1%	1%	1%	2%	2%	1%

Bijlage Tabel 1-stelling 4

	Gevolgen voor financiële beurzen en internationaal betalingsverkeer													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	83%	83%	75%	66%	68%	69%	76%	74%	66%	67%	60%	58%	61%	57%
Enigszins waarschijnlijk	12%	12%	17%	21%	20%	20%	15%	17%	23%	23%	26%	27%	24%	26%
(zeer) Onwaarschijnlijk	3%	2%	4%	5%	6%	5%	4%	5%	7%	5%	8%	9%	8%	10%
Weet ik niet/geen mening	3%	3%	3%	7%	6%	6%	4%	4%	4%	4%	6%	7%	7%	7%

Bijlage Tabel 1-stelling 5

	Cyberaanvallen*												
	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	74%	70%	66%	61%	59%	64%	67%	66%	63%	67%	65%	67%	63%
Enigszins waarschijnlijk	20%	21%	24%	27%	28%	25%	24%	25%	27%	22%	24%	21%	26%
(zeer) Onwaarschijnlijk	3%	6%	6%	8%	8%	9%	6%	6%	7%	7%	7%	7%	8%
Weet ik niet/geen mening	2%	3%	4%	5%	5%	2%	3%	3%	4%	3%	4%	4%	3%

* Deze stelling is voor het eerst in de tweede meting (10 maart) uitgevraagd

Bijlage Tabel 1-stelling 6

	Een incident met een nucleaire installatie in Oekraïne (bv. een kerncentrale)*												
	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	47%	38%	34%	34%	47%	55%	51%	45%	44%	42%	39%	44%	40%
Enigszins waarschijnlijk	37%	38%	36%	39%	32%	31%	34%	37%	38%	37%	41%	37%	40%
(zeer) Onwaarschijnlijk	13%	22%	26%	24%	16%	13%	12%	14%	14%	17%	17%	14%	15%
Weet ik niet/geen mening	2%	2%	4%	3%	5%	2%	3%	4%	5%	5%	4%	5%	5%

* Deze stelling is voor het eerst in de tweede meting (10 maart) uitgevraagd. Tijdens de meting van 2 november is deze stelling gewijzigd van 'nucleaire dreiging' naar 'een incident met een nucleaire installatie in Oekraïne (bv. een kerncentrale)'.

Bijlage Tabel 1-stelling 7

	Toenemende maatschappelijke spanningen*									
	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	72%	79%	79%	79%	72%	73%	73%	71%	70%	67%
Enigszins waarschijnlijk	21%	14%	16%	16%	21%	20%	20%	22%	22%	24%
(zeer) Onwaarschijnlijk	5%	5%	4%	4%	4%	6%	6%	5%	6%	8%
Weet ik niet/geen mening	2%	1%	1%	1%	2%	1%	1%	2%	2%	2%

* Deze stelling is voor het eerst in de 5de meting (26 juli) uitgevraagd

Bijlage Tabel 1-stelling 8

	Toename in het aantal mensen dat in armoede leeft*									
	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	75%	84%	86%	82%	78%	74%	73%	72%	69%	67%
Enigszins waarschijnlijk	18%	11%	11%	14%	17%	19%	18%	20%	21%	23%
(zeer) Onwaarschijnlijk	4%	4%	2%	3%	4%	5%	6%	5%	8%	8%
Weet ik niet/geen mening	2%	1%	1%	1%	1%	2%	2%	3%	2%	3%

* Deze stelling is voor het eerst in de 5de meting (26 juli) uitgevraagd

Bijlage Tabel 1-stelling 9

	Verder stijgende brandstofprijzen*												
	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	96%	92%	91%	88%	89%	86%	87%	82%	78%	76%	81%	82%	85%
Enigszins waarschijnlijk	2%	5%	7%	9%	8%	11%	10%	14%	18%	18%	14%	13%	11%
(zeer) Onwaarschijnlijk	0%	1%	1%	1%	2%	2%	1%	2%	2%	4%	2%	3%	2%
Weet ik niet/geen mening	2%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	2%	1%	2%	3%	2%	1%

* Deze stelling is voor het eerst uitgevraagd tijdens de tweede meting (10 maart). Tijdens de meting van 9 juni is het woord 'verder' toegevoegd aan de stellingen. In vierde meting (9 juni) is de formulering veranderd in brandstofprijzen (was: benzineprijzen).

Bijlage Tabel 1-stelling 10

	Verder stijgende gas- en energieprijzen*													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	94%	97%	94%	91%	92%	93%	91%	89%	85%	79%	77%	79%	83%	82%
Enigszins waarschijnlijk	4%	1%	4%	7%	7%	4%	7%	10%	12%	17%	18%	16%	13%	14%
(zeer) Onwaarschijnlijk	0%	0%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	2%	3%	4%	3%	2%	3%
Weet ik niet/geen mening	2%	2%	1%	2%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	2%	2%	1%

* Tijdens de 2 meting (10 maart) is hier 'energie' aan toegevoegd. Tijdens de meting van 9 juni is het woord 'verder' toegevoegd aan de stelling.

Bijlage Tabel 1-stelling 11

	Verder stijgende prijzen van levensmiddelen*												
	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	93%	92%	87%	88%	90%	91%	91%	86%	83%	83%	82%	83%	79%
Enigszins waarschijnlijk	4%	7%	10%	11%	6%	7%	8%	12%	14%	13%	14%	13%	17%
(zeer) Onwaarschijnlijk	1%	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	2%	3%	2%	3%	3%
Weet ik niet/geen mening	2%	0%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	2%	1%	1%

*Dit gevolg is voor het eerst tijdens de tweede meting (10 maart uitgevraagd). Tijdens de meting van 9 juni is het woord 'verder' toegevoegd aan de stellingen.

Bijlage Tabel 1-stelling 12

	Verder stijgend woningtekort*									
	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	69%	73%	63%	70%	70%	65%	69%	67%	71%	65%
Enigszins waarschijnlijk	20%	17%	21%	16%	17%	20%	19%	20%	17%	21%
(zeer) Onwaarschijnlijk	8%	8%	14%	11%	10%	12%	9%	10%	9%	11%
Weet ik niet/geen mening	3%	2%	2%	3%	3%	3%	3%	3%	3%	3%

* Deze stelling is voor het eerst in de 5de meting (26 juli) uitgevraagd.

Bijlage Tabel 1-stelling 13

	Tekort aan gas													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	75%	69%	71%	64%	74%	75%	75%	72%	65%	60%	52%	54%	52%	50%
Enigszins waarschijnlijk	19%	23%	19%	24%	19%	17%	18%	20%	24%	27%	29%	28%	28%	30%
(zeer) Onwaarschijnlijk	5%	7%	8%	10%	6%	5%	6%	8%	10%	12%	17%	15%	17%	18%
Weet ik niet/geen mening	1%	1%	2%	2%	1%	2%	1%	1%	1%	2%	2%	3%	2%	2%

Bijlage Tabel 1-stelling 14

	Tekort aan levensmiddelen													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	31%	45%	54%	46%	49%	53%	53%	52%	46%	42%	42%	41%	38%	34%
Enigszins waarschijnlijk	30%	34%	30%	34%	32%	29%	30%	32%	34%	34%	32%	35%	35%	37%
(zeer) Onwaarschijnlijk	38%	20%	15%	18%	18%	15%	16%	15%	19%	22%	24%	23%	25%	28%
Weet ik niet/geen mening	1%	1%	0%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	1%	2%	2%	2%	1%

Bijlage Tabel 1-stelling 15

	Tekort aan olie en olieproducten (bijvoorbeeld diesel)*						
	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	76%	61%	56%	53%	55%	49%	50%
Enigszins waarschijnlijk	17%	26%	30%	30%	26%	30%	31%
(zeer) Onwaarschijnlijk	5%	10%	11%	15%	15%	16%	15%
Weet ik niet/geen mening	2%	2%	3%	3%	4%	4%	4%

* Deze stelling is voor het eerst in de 8ste meting (2 nov) uitgevraagd

Bijlage Tabel 1-stelling 16

	Het gebruik van een kernwapen in Oekraïne*						
	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	37%	31%	31%	30%	31%	30%	27%
Enigszins waarschijnlijk	35%	34%	34%	36%	32%	36%	34%
(zeer) Onwaarschijnlijk	23%	30%	30%	30%	32%	28%	33%
Weet ik niet/geen mening	4%	5%	5%	4%	5%	5%	5%

* Deze stelling is voor het eerst in de 8ste meting (2 nov) uitgevraagd

Bijlage Tabel 1-stelling 17

	Het gebruik van een kernwapen tegen Nederland*						
	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(zeer) Waarschijnlijk	12%	13%	12%	12%	10%	12%	11%
Enigszins waarschijnlijk	24%	23%	23%	27%	26%	26%	20%
(zeer) Onwaarschijnlijk	60%	60%	60%	57%	60%	58%	64%
Weet ik niet/geen mening	3%	4%	5%	3%	5%	5%	5%

* Deze stelling is voor het eerst in de 8ste meting (2 nov) uitgevraagd

Bijlage Tabel 2-stelling 1

	Desinformatie en nepnieuws													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	20%	18%	20%	16%	15%	15%	15%	13%	13%	13%	12%	12%	14%	16%
Aanzienlijk	25%	25%	23%	26%	24%	22%	24%	19%	22%	24%	26%	23%	21%	25%
Ernstig	27%	30%	28%	29%	30%	31%	32%	34%	32%	33%	31%	32%	29%	30%
Zeer ernstig	20%	21%	22%	21%	22%	23%	23%	25%	26%	23%	24%	22%	26%	21%
Catastrofaal	5%	5%	5%	5%	6%	6%	4%	6%	4%	4%	4%	7%	7%	5%
Weet ik niet/geen mening	4%	1%	3%	4%	3%	4%	2%	2%	4%	2%	3%	4%	4%	2%

Bijlage Tabel 2-stelling 2

	Uitval van vitale processen													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	18%	9%	12%	8%	13%	11%	8%	6%	8%	8%	6%	5%	7%	7%
Aanzienlijk	9%	8%	8%	12%	10%	9%	9%	9%	8%	9%	11%	11%	10%	13%
Ernstig	14%	16%	15%	20%	16%	17%	17%	19%	18%	18%	22%	20%	21%	17%
Zeer ernstig	28%	32%	34%	31%	30%	31%	32%	33%	34%	36%	34%	36%	35%	37%
Catastrofaal	29%	33%	31%	26%	29%	30%	33%	33%	31%	28%	26%	26%	25%	24%
Weet ik niet/geen mening	1%	1%	1%	3%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	2%	3%	2%

Bijlage Tabel 2-stelling 3

	Extra toestroom van vluchtelingen													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	24%	20%	16%	13%	12%	11%	11%	8%	10%	11%	13%	10%	11%	12%
Aanzienlijk	31%	31%	31%	30%	26%	24%	27%	24%	23%	30%	24%	21%	22%	27%
Ernstig	23%	24%	23%	23%	24%	23%	25%	31%	28%	25%	28%	25%	27%	26%
Zeer ernstig	15%	17%	21%	21%	24%	25%	26%	25%	25%	22%	25%	27%	25%	23%
Catastrofaal	7%	6%	8%	9%	13%	16%	10%	12%	11%	11%	10%	15%	12%	11%
Weet ik niet/geen mening	1%	1%	1%	3%	1%	1%	1%	1%	2%	1%	1%	2%	2%	1%

Bijlage Tabel 2-stelling 4

	Gevolgen voor financiële beurzen en internationaal betalingsverkeer													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	9%	8%	11%	10%	10%	10%	7%	7%	8%	9%	11%	8%	10%	12%
Aanzienlijk	26%	26%	26%	25%	26%	21%	22%	23%	23%	24%	24%	24%	24%	23%
Ernstig	35%	34%	34%	32%	32%	33%	34%	34%	36%	33%	33%	33%	34%	33%
Zeer ernstig	21%	24%	21%	21%	20%	22%	26%	28%	24%	25%	22%	23%	22%	21%
Catastrofaal	4%	5%	5%	5%	5%	8%	7%	6%	5%	4%	4%	6%	5%	5%
Weet ik niet/geen mening	4%	3%	4%	7%	6%	6%	4%	3%	4%	4%	6%	5%	5%	6%

Bijlage Tabel 2-stelling 5

	Cyberaanvallen*												
	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	9%	10%	8%	13%	11%	9%	6%	6%	8%	8%	7%	7%	9%
Aanzienlijk	19%	18%	22%	20%	20%	21%	20%	17%	20%	18%	20%	20%	22%
Ernstig	31%	32%	31%	30%	30%	31%	32%	33%	33%	33%	30%	31%	31%
Zeer ernstig	32%	28%	27%	26%	26%	27%	31%	32%	28%	30%	31%	29%	28%
Catastrofaal	8%	10%	8%	7%	9%	9%	9%	9%	8%	8%	9%	10%	7%
Weet ik niet/geen mening	1%	2%	4%	4%	4%	3%	2%	2%	2%	2%	2%	3%	3%

* Deze stelling is voor het eerst in de tweede meting (10 maart) uitgevraagd.

Bijlage Tabel 2-stelling 6

	Een incident met een nucleaire installatie in Oekraïne (bijvoorbeeld kerncentrale)												
	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	10%	14%	12%	16%	11%	9%	12%	14%	13%	13%	11%	13%	14%
Aanzienlijk	10%	13%	15%	14%	14%	13%	12%	14%	16%	16%	18%	14%	19%
Ernstig	18%	16%	18%	20%	20%	22%	24%	23%	22%	24%	24%	22%	22%
Zeer ernstig	28%	26%	25%	24%	27%	28%	30%	30%	29%	27%	30%	27%	26%
Catastrofaal	33%	29%	25%	22%	24%	27%	19%	15%	17%	17%	14%	19%	16%
Weet ik niet/geen mening	2%	2%	4%	4%	4%	1%	3%	3%	3%	3%	3%	5%	3%

* Deze stelling is voor het eerst in de tweede meting (10 maart) uitgevraagd. Tijdens de meting van 2 november is deze stelling gewijzigd van 'nucleaire dreiging' naar 'een incident met een nucleaire installatie in Oekraïne (bv. een kerncentrale)'.

Bijlage Tabel 2-stelling 7

	Toenemende maatschappelijke spanningen*									
	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	9%	6%	5%	5%	8%	8%	8%	8%	7%	10%
Aanzienlijk	22%	16%	18%	18%	18%	22%	20%	18%	24%	24%
Ernstig	32%	30%	32%	32%	31%	32%	33%	33%	30%	30%
Zeer ernstig	27%	34%	34%	37%	34%	30%	32%	32%	29%	29%
Catastrofaal	9%	11%	10%	7%	7%	6%	7%	7%	8%	6%
Weet ik niet/geen mening	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	3%	2%	1%

* Deze stelling is voor het eerst in de 5de meting (26 juli) uitgevraagd

Bijlage Tabel 2-stelling 8

	Toename in het aantal mensen dat in armoede leeft*									
	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	7%	5%	5%	3%	5%	8%	8%	6%	8%	8%
Aanzienlijk	20%	16%	17%	17%	17%	17%	18%	19%	19%	20%
Ernstig	32%	27%	28%	30%	31%	31%	33%	28%	29%	28%
Zeer ernstig	30%	36%	38%	38%	37%	34%	32%	36%	32%	35%
Catastrofaal	11%	15%	12%	11%	9%	9%	8%	9%	9%	8%
Weet ik niet/geen mening	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	2%	2%	2%

* Deze stelling is voor het eerst in de 5de meting (26 juli) uitgevraagd

Bijlage Tabel 2-stelling 9

	Verder stijgende brandstofprijzen*												
	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	6%	8%	4%	6%	4%	6%	5%	6%	10%	9%	8%	8%	9%
Aanzienlijk	22%	27%	22%	23%	19%	20%	22%	22%	25%	26%	26%	24%	26%
Ernstig	32%	34%	30%	32%	32%	35%	35%	38%	36%	36%	32%	35%	31%
Zeer ernstig	30%	24%	32%	30%	33%	33%	31%	29%	24%	24%	25%	23%	26%
Catastrofaal	9%	6%	9%	8%	11%	6%	6%	5%	5%	4%	7%	7%	7%
Weet ik niet/geen mening	1%	1%	3%	1%	1%	1%	0%	1%	1%	1%	2%	2%	1%

* Deze stelling is voor het eerst uitgevraagd tijdens de tweede meting (10 maart). Tijdens de meting van 9 juni is het woord 'verder' toegevoegd aan de stellingen. In vierde meting (9 juni) is de formulering veranderd in brandstofprijzen (was: benzineprijzen).

Bijlage Tabel 2-stelling 10

	Verder stijgende gas- en energieprijzen*													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	3%	3%	3%	3%	4%	3%	2%	3%	3%	6%	6%	6%	6%	6%
Aanzienlijk	20%	17%	21%	20%	18%	13%	16%	16%	17%	20%	24%	22%	19%	24%
Ernstig	31%	31%	34%	30%	29%	28%	26%	33%	32%	34%	34%	32%	37%	30%
Zeer ernstig	34%	36%	32%	35%	37%	38%	43%	38%	36%	32%	30%	31%	28%	31%
Catastrofaal	12%	13%	10%	9%	11%	18%	12%	10%	10%	7%	6%	8%	8%	8%
Weet ik niet/geen mening	0%	1%	0%	3%	1%	1%	0%	0%	1%	1%	1%	2%	2%	1%

* Tijdens de 2 meting (10 maart) is hier 'energie' aan toegevoegd. Tijdens de meting van 9 juni is het woord 'verder' toegevoegd aan de stelling.

Bijlage Tabel 2-stelling 11

	Verder stijgende prijzen van levensmiddelen*												
	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	6%	6%	4%	5%	3%	2%	3%	4%	7%	6%	6%	6%	7%
Aanzienlijk	20%	22%	21%	21%	17%	17%	17%	19%	18%	21%	20%	22%	23%
Ernstig	34%	32%	32%	30%	28%	32%	34%	34%	35%	35%	31%	31%	32%
Zeer ernstig	30%	32%	32%	33%	38%	39%	37%	34%	33%	30%	31%	31%	28%
Catastrofaal	10%	7%	8%	10%	13%	9%	9%	9%	6%	8%	11%	8%	8%
Weet ik niet/geen mening	1%	0%	3%	1%	1%	0%	0%	1%	1%	1%	1%	2%	1%

*Dit gevolg is voor het eerst tijdens de tweede meting (10 maart uitgevraagd). Tijdens de meting van 9 juni is het woord 'verder' toegevoegd aan de stellingen.

Bijlage Tabel 2-stelling 12

	Verder stijgend woningtekort*									
	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	10%	8%	10%	8%	9%	10%	9%	7%	9%	9%
Aanzienlijk	21%	16%	18%	19%	19%	22%	21%	21%	22%	23%
Ernstig	26%	26%	29%	32%	33%	31%	32%	30%	30%	28%
Zeer ernstig	29%	34%	33%	30%	28%	28%	29%	29%	28%	28%
Catastrofaal	12%	16%	8%	10%	9%	7%	8%	11%	9%	10%
Weet ik niet/geen mening	2%	1%	1%	1%	1%	2%	1%	2%	2%	2%

* Deze stelling is voor het eerst in de 5de meting (26 juli) uitgevraagd

Bijlage Tabel 2-stelling 13

	Tekort aan gas													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	5%	9%	8%	9%	9%	6%	6%	8%	9%	12%	14%	12%	14%	14%
Aanzienlijk	17%	18%	21%	20%	18%	18%	18%	19%	22%	22%	24%	24%	21%	24%
Ernstig	31%	33%	31%	33%	31%	29%	32%	35%	30%	34%	33%	29%	33%	32%
Zeer ernstig	34%	30%	31%	28%	32%	33%	33%	30%	30%	25%	22%	25%	23%	23%
Catastrofaal	13%	9%	8%	8%	9%	14%	10%	7%	8%	6%	5%	7%	7%	5%
Weet ik niet/geen mening	0%	1%	1%	3%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	2%	2%	3%	2%

Bijlage Tabel 2-stelling 14

	Tekort aan levensmiddelen													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	22%	11%	12%	10%	11%	9%	8%	6%	8%	10%	10%	8%	11%	12%
Aanzienlijk	18%	17%	20%	20%	18%	17%	16%	18%	19%	18%	20%	21%	21%	21%
Ernstig	24%	29%	28%	29%	26%	26%	27%	30%	29%	29%	31%	29%	29%	31%
Zeer ernstig	25%	30%	29%	28%	32%	32%	35%	35%	34%	35%	30%	29%	28%	27%
Catastrofaal	10%	12%	11%	11%	11%	14%	13%	10%	9%	6%	7%	11%	8%	9%
Weet ik niet/geen mening	2%	1%	0%	3%	1%	1%	1%	0%	1%	1%	1%	2%	2%	1%

Bijlage Tabel 2-stelling 15

	Tekort aan olie en olieproducten (bv. diesel)*						
	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	5%	7%	8%	10%	9%	9%	9%
Aanzienlijk	21%	20%	24%	28%	23%	23%	25%
Ernstig	37%	36%	35%	36%	34%	36%	35%
Zeer ernstig	30%	30%	27%	21%	25%	23%	24%
Catastrofaal	7%	6%	5%	4%	7%	5%	5%
Weet ik niet/geen mening	0%	1%	1%	2%	3%	3%	2%

* Deze stelling is voor het eerst in de 8ste meting (2 nov) uitgevraagd.

Bijlage Tabel 2-stelling 16

	Het gebruik van een kernwapen in Oekraïne*						
	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	10%	12%	11%	8%	11%	10%	14%
Aanzienlijk	12%	14%	13%	16%	14%	15%	15%
Ernstig	21%	21%	19%	21%	21%	20%	19%
Zeer ernstig	28%	28%	28%	27%	26%	27%	25%
Catastrofaal	26%	22%	24%	24%	23%	22%	23%
Weet ik niet/geen mening	2%	4%	4%	3%	4%	5%	4%

* Deze stelling is voor het eerst in de 8ste meting (2 nov) uitgevraagd

Bijlage Tabel 2-stelling 17

	Het gebruik van een kernwapen tegen Nederland*						
	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Beperkt	9%	11%	9%	8%	9%	11%	11%
Aanzienlijk	5%	6%	5%	6%	6%	6%	5%
Ernstig	8%	7%	7%	7%	8%	7%	7%
Zeer ernstig	15%	16%	16%	14%	16%	15%	14%
Catastrofaal	61%	57%	59%	61%	55%	56%	60%
Weet ik niet/geen mening	2%	3%	3%	3%	5%	5%	3%

* Deze stelling is voor het eerst in de 8ste meting (2 nov) uitgevraagd

Bijlage Tabel 3-stelling 1

	Ik vind het goed dat er sancties tegen Rusland zijn opgelegd, ook al leidt dat tot stijgende prijzen van brandstoffen en levensmiddelen										
	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(helemaal) mee eens	74%	74%	68%	72%	72%	70%	73%	74%	68%	71%	69%
neutraal	13%	14%	18%	15%	14%	17%	17%	16%	20%	20%	18%
(helemaal) mee oneens	12%	13%	13%	13%	13%	13%	10%	11%	12%	10%	13%

Bijlage Tabel 3-stelling 2

	Ik vind de sancties tegen Rusland nog strenger mogen, ook al leidt dat tot stijgende prijzen van brandstoffen en levensmiddelen									
	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	22-juni '23	7-sept '23
(helemaal) mee eens	54%	53%	44%	51%	52%	50%	53%	55%	53%	50%
neutraal	24%	24%	31%	27%	25%	28%	25%	25%	29%	28%
(helemaal) mee oneens	22%	23%	25%	22%	23%	22%	21%	21%	17%	22%

Bijlage Tabel 3-stelling 4

	Ik zie bij de mensen om mij heen dat de steun voor de sancties tegen Rusland afneemt.*										
	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(helemaal) mee eens	23%	21%	24%	26%	25%	24%	21%	19%	21%	14%	16%
neutraal	40%	41%	44%	38%	39%	41%	41%	40%	45%	53%	50%
(helemaal) mee oneens	38%	38%	32%	37%	36%	35%	39%	41%	33%	35%	35%

* De stelling was oorspronkelijk: "De oorlog in Oekraïne en de daarop volgende sancties tegen Rusland leiden tot stijgende prijzen van brandstoffen en levensmiddelen. Ik zie bij de mensen om mij heen dat hierdoor de steun voor de sancties tegen Rusland afneemt."

Door deze wijziging is het niet mogelijk om de uitkomsten één op één te vergelijken

Bijlage Figuur 8

	Heeft de situatie in Oekraïne ertoe geleid dat je iets hebt ondernomen?					
	6-dec '22	24 jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Ik probeer thuis minder gas te verbruiken	74%	74%	72%	65%	60%	62%
Ik probeer thuis minder stroom te verbruiken	67%	66%	63%	56%	52%	54%
Ik heb geld gedoneerd aan een doel in/voor Oekraïne	30%	31%	36%	32%	30%	29%
Ik probeer minder benzine/diesel te verbruiken (door vaker de trein te nemen bijvoorbeeld)	25%	23%	24%	20%	18%	19%
Ik heb goederen ingezameld voor Oekraïne	12%	11%	10%	12%	9%	10%
Ik heb boodschappen en andere spullen in huis gehaald zodat ik voorbereid ben op een mogelijke noodsituatie	11%	9%	8%	8%	6%	8%
Ik heb informatie opgezocht over hoe ik me voor kan bereiden op mogelijke gevolgen van de oorlog in Nederland	7%	5%	6%	6%	5%	6%
Ik heb vrijwilligerswerk gedaan ten behoeve van de Oekraïners	3%	4%	4%	3%	4%	2%
Ik heb gevluchte Oekraïners in huis genomen	1%	0%	0%	1%	1%	1%
Ik heb geen actie ondernomen	13%	13%	15%	20%	22%	21%
Iets anders	2%	3%	3%	3%	2%	3%

Bijlage Tabel 4-stelling 1

	Ik kan vanuit de informatie die ik krijg en zoek over de situatie in Oekraïne een goed beeld vormen van deze situatie													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(helemaal) mee eens	53%	61%	58%	52%	44%	43%	51%	46%	42%	44%	43%	40%	33%	35%
neutraal	31%	26%	27%	33%	36%	33%	30%	35%	33%	30%	31%	30%	32%	34%
(helemaal) mee oneens	14%	10%	13%	10%	16%	17%	14%	15%	20%	21%	19%	20%	24%	21%
weet niet/geen mening	3%	2%	2%	5%	4%	6%	5%	4%	5%	6%	7%	9%	11%	10%

Bijlage Tabel 4-stelling 2

	Ik heb behoefte aan meer informatie van de Rijksoverheid over de mogelijke gevolgen voor Nederland van de oorlog in Oekraïne													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(helemaal) mee eens	53%	44%	40%	37%	49%	51%	44%	45%	46%	44%	44%	46%	45%	44%
neutraal	30%	32%	37%	34%	27%	25%	28%	29%	28%	30%	27%	27%	27%	30%
(helemaal) mee oneens	16%	22%	21%	25%	21%	20%	24%	23%	23%	23%	25%	21%	21%	21%
weet niet/geen mening	1%	2%	2%	4%	3%	4%	4%	3%	4%	3%	4%	5%	8%	5%

Bijlage Tabel 4-stelling 3

	Er is zo veel tegenstrijdige informatie over de situatie in Oekraïne dat ik niet meer weet welke informatie ik moet geloven													
	24-feb '22	10-mrt '22	5-apr '22	9-jun '22	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(helemaal) mee eens	21%	20%	22%	22%	29%	28%	23%	26%	27%	28%	25%	30%	31%	32%
neutraal	29%	28%	29%	27%	27%	28%	26%	26%	32%	27%	29%	26%	29%	28%
(helemaal) mee oneens	48%	49%	47%	47%	39%	39%	47%	44%	37%	41%	40%	37%	32%	33%
weet niet/geen mening	2%	3%	2%	4%	5%	5%	4%	4%	4%	4%	5%	7%	8%	7%

Bijlage Tabel 4-stelling 4

	Vanwege de oorlog in Oekraïne vind ik de manier waarop de Nederlandse overheid zich opstelt tegenover Rusland begrijpelijk*									
	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22*	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(helemaal) mee eens	60%	58%	67%	62%	65%	67%	68%	62%	63%	62%
neutraal	20%	20%	18%	20%	18%	15%	16%	18%	20%	18%
(helemaal) mee oneens	13%	15%	11%	14%	13%	12%	9%	13%	9%	10%
weet niet/geen mening	6%	7%	4%	5%	5%	5%	7%	7%	8%	9%

*Deze stelling is voor het eerst uitgevraagd tijdens de meting van 26 juli. Tijdens de meting van 7 oktober is de vraagstelling gewijzigd. 'De situatie in Oekraïne' is vervangen door 'de oorlog in Oekraïne'.

Bijlage Tabel 4-stelling 5

	Het is voor mij duidelijk wat de Rijksoverheid doet om de gevolgen van de situatie in Oekraïne in Nederland te beperken (bv. op het gebied van veiligheid, economische zekerheden, leveringszekerheid van gas)*									
	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22*	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(helemaal) mee eens	25%	22%	39%	31%	28%	32%	30%	28%	24%	26%
neutraal	29%	26%	28%	30%	33%	29%	31%	28%	33%	31%
(helemaal) mee oneens	42%	47%	30%	35%	36%	35%	33%	36%	36%	36%
weet niet/geen mening	5%	5%	3%	4%	3%	5%	6%	8%	7%	7%

*Deze stelling is voor het eerst uitgevraagd tijdens de meting van 26 juli. Tijdens de meting van 7 oktober is de vraagstelling gewijzigd. 'De situatie in Oekraïne' is vervangen door 'de oorlog in Oekraïne'.

Bijlage Tabel 4-stelling 6

	De informatie vanuit de Rijksoverheid informeert mij voldoende over de mogelijke lange termijn effecten van de oorlog in Oekraïne op de verhoudingen in de wereld*									
	26-jul '22	30-aug '22	7-okt '22	2-nov '22	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(helemaal) mee eens	19%	20%	19%	18%	16%	20%	17%	17%	15%	18%
neutraal	27%	29%	33%	33%	32%	29%	33%	29%	30%	30%
(helemaal) mee oneens	46%	42%	41%	42%	45%	43%	42%	42%	43%	41%
weet niet/geen mening	8%	8%	7%	7%	7%	8%	8%	12%	12%	12%

*Deze stelling is voor het eerst uitgevraagd tijdens de meting van 26 juli

Bijlage Tabel 4-stelling 10

	De informatie over hoe ik me kan voorbereiden op mogelijke noodsituaties helpt mij om goed voorbereid te zijn.*					
	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
(helemaal) mee eens	33%	36%	34%	22%	20%	22%
neutraal	37%	30%	36%	33%	36%	36%
(helemaal) mee oneens	20%	23%	20%	29%	29%	26%
weet niet/geen mening	10%	10%	10%	16%	16%	16%

*Deze stelling is voor het eerst uitgevraagd tijdens de meting van 6 december 2022.

Bijlage Tabel 5-stelling 1

	Rijksoverheid.nl					
	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Heel erg bekend	26%	33%	31%	27%	23%	24%
Een beetje bekend	45%	42%	46%	44%	40%	45%
Heel erg/een beetje bekend	71%	75%	77%	71%	63%	69%
Niet heel erg bekend	16%	14%	15%	15%	20%	17%
Helemaal niet bekend	10%	10%	7%	12%	15%	11%
Weet niet/geen mening	3%	1%	2%	2%	3%	3%

Bijlage Tabel 5-stelling 2

	Crisis.nl					
	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Heel erg bekend	2%	2%	1%	2%	2%	2%
Een beetje bekend	8%	6%	7%	9%	8%	9%
Heel erg/een beetje bekend	10%	7%	8%	10%	10%	11%
Niet heel erg bekend	20%	21%	22%	19%	22%	21%
Helemaal niet bekend	68%	70%	67%	68%	64%	64%
Weet niet/geen mening	3%	2%	3%	3%	4%	4%

Bijlage Tabel 5-stelling 3

	Denkvooruit.nl					
	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Heel erg bekend	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Een beetje bekend	3%	1%	3%	3%	3%	3%
Heel erg/een beetje bekend	3%	2%	4%	4%	4%	4%
Niet heel erg bekend	13%	15%	17%	14%	15%	14%
Helemaal niet bekend	80%	82%	77%	78%	77%	78%
Weet niet/geen mening	3%	2%	3%	4%	4%	4%

Bijlage Tabel 5-stelling 4

	De website van mijn veiligheidsregio					
	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Heel erg bekend	3%	3%	3%	4%	3%	3%
Een beetje bekend	12%	12%	12%	13%	11%	15%
Heel erg/een beetje bekend	15%	15%	15%	17%	14%	17%
Niet heel erg bekend	21%	22%	22%	19%	24%	21%
Helemaal niet bekend	60%	62%	60%	60%	58%	58%
Weet niet/geen mening	4%	2%	3%	4%	4%	4%

Bijlage Tabel 5-stelling 5

	De website van mijn gemeente					
	6-dec '22	24-jan '23	2-mrt '23	3-mei '23	22-juni '23	7-sept '23
Heel erg bekend	26%	30%	28%	26%	19%	28%
Een beetje bekend	42%	44%	45%	42%	42%	39%
Heel erg/een beetje bekend	68%	74%	73%	68%	61%	67%
Niet heel erg bekend	15%	12%	13%	14%	16%	14%
Helemaal niet bekend	15%	14%	12%	15%	19%	17%
Weet niet/geen mening	3%	1%	2%	3%	3%	3%

I&O Research

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KvK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl